

A világ 2025-ben

Milyen válaszokat adjon az
Európai Unió?

VITAIRAT
2007. NOVEMBER

www.ein.eu

DV692142HU.doc

HU

PE

HU

A világ 2025-ben

Milyen válaszokat adjon az Európai Unió?

Tartalom

Előszó	4
Bevezetés	5
Összefoglaló	6
I. Európa békeességben	6
II. Az előttünk álló globális kihívások	8
III. Európa politikai opciói a kulcsfontosságú ágazatokban	12
Globalizáció és digitális gazdaság	12
Demográfiai és bevándorlás	16
Terrorizmus és biztonság	21
Energia és környezet	27
IV. Az Európai Uniót érintő következmények	31
Európai kormányzás: értékek, identitás és határok	31
A többpólusú világ: a transzatlanti partnerség kritikus szerepe	36
V. Következtetések	40

ELŐSZÓ

„A világ 2025-ben: Milyen válaszokat adjon az Európai Unió” című dokumentum az európai politika jobbközép erőinek jelentős közreműködését képezi a politikai előkészítési és döntéshozatali folyamatban. Figyelemre méltó munka, amelynek elkészítésekor sokak erőfeszítéseit hívtuk segítségül az Európai Gondolat Hálózata (EIN) keretében – az Európai Néppárt és Európai Demokraták (EPP-ED) képviselőcsoportja által támogatott agytröszthálózaton keresztül, amely választott politikai tisztségviselőket és tanácsadókat, tudósokat, külső szakértőket és a civil társadalom képviselőit tömöríti.

Az elmúlt tizenkét hónapban a hálózat tagjai, agytrösztlők és politikai alapítványok tizenkét témacsoport és hét munkacsoport keretében végezték el a kérdésfelvetések részletes elemzését, és mérlegelték a lehetséges politikai válaszokat. Az ülésekre Európa különböző városaiban – Brüsszelben, Párizsban, Londonban, Berlinben, Budapesten, Hágában, Bonnban és Madridban –, valamint Washington DC-ben került sor, amelyek eredményeit a Varsóban tartott éves Nyári Egyetemen összegezték.

A vitairat az EIN egyik fő kezdeményezése, amelynek célkitűzése, hogy friss áttekintést adjon Európa vezető jobbközép döntéshozói számára a jövő döntéshelyzeteiről, kihívásairól és lehetőségeiről, mégpedig minden eddig megszokottnál hosszabb időhorizonton át szemlélve. A dokumentum még sok kérdést nyitva hagy, amelyeket most vitára bocsátunk; a szándékunk az, hogy a lehető legszélesebb körből összegyűjtsük a közreműködők megjegyzéseit, és ezzel kialakítsuk és finomítsuk a vitairat elemzését és következtetéseit.

Remélem, hogy széles körben fontos és konstruktív hozzászólásként értékeli majd e dokumentumot, és ösztönözni fogja a feltárt kulcsfontosságú témákról kibontakozó átfogó vitát.

*Joseph Daul, európai parlamenti képviselő
Elnök, Európai Néppárt és Európai Demokraták (EPP-ED) képviselőcsoportja*

BEVEZETÉS

Gyakran mondják, hogy ellenállhatsz a hadseregek megszállásának, viszont az eszmék áramlásának nem.

A 21. század második évtizede felé közeledve olyan világ alakul ki előttünk, ahol az üzenetek pillanatok alatt továbbítódnak az egyének között, ahol a híreket globális médiahálózatokon keresztül egyetlen gombnyomással át lehet adni, és ahol a határok még jelentéktelenebbek, mint a közelmúlt történetében bármikor.

Az elmúlt 500 évben – a társadalmaink alapját képező jogállamiságra építkezve – az európaiak jártak élen az eszmékben, felfedezésekben és a demokráciában. Azonban a világ változik.

Az eszmék – legyenek azok tudományos vagy politikaiak – soha nem áramolhattak szabadabban, maguk mögött hagyva a 20. századot annak súlyos magrázkódtatásaival együtt, amit az ideológiák összecsapása váltott ki.

E változás sebessége néha váratlan fordulatokkal is jár. Van, aki szereti ezt a környezetet, míg mások ennek negatív következményeitől tartanak, és kirekesztve érzik magukat.

Az globalizálódó problémák globális megoldásokat követelnek. E változások ténye tagadhatatlan, ahogy az is, hogy számos változása visszafordíthatatlan.

Mi Európában az elmúlt 60 évben sikeresen megtaláltuk a közöttünk meghúzódó alapvető eltérések rendezésének módját, és együttes erővel mozdítottuk elő közös értékeinket és jólétünket.

Most az a tét, hogy találunk-e egy olyan jövőképet, amely akár igen képlékeny is lehet, különösen ha meghatározott hosszú távú célokat tartunk szem előtt. Azonban a következő 50 év során fokozottan arra kell fordítanunk erőnket, hogy segítsünk azoknak, akik kívül rekedtek a nyugati világon, és elősegítsük, hogy csatlakozzanak hozzánk. Ez kölcsönös előnyöket kínál, és támogatja az európaiak fellendülésének és stabilitásának fenntartását.

2025-re tekintve nem tudjuk pontosan előre értékelni az akkori körülményeket. A történelemben se szeri, se száma azoknak a próbálkozásoknak, akik meg akarták jósolni a jövőt, de kudarcot vallottak, mint a Római Klub vagy Hudson Institute híres 1967-es jelentése, amelyben meg se említették a mikrochip kifejlesztését.

Ezzel szemben a rendelkezésre álló információk és tapasztalatok összegzésével a hálózatok segíthetnek javaslatokat megfogalmazni az előttünk álló legjobb út kijelölésében, mégpedig egyszerűen azáltal, a lehető legszélesebb körben vitát kezdeményeznek az alapvető elképzelésekről, tényekről és opciókról. Mindezek alapján a kormányok döntéseket hozhatnak, polgáraik pedig jobban megértik azokat.

A vitairatot mindezek fényében dolgozta ki az EIN, azzal a céllal, hogy széles körű konzultációt követően elképzeléseket mutasson be az előttünk álló fő politikai kihívásokról, és arról, hogy az Európai Unió milyen választ adjon ezekre.

James Elles
az EIN elnöke
2007. október

ÖSSZEFOGLALÓ

2007 során az Európai Gondolat Hálózata egy nagy horderejű projektet bonyolított le, amely arra volt hivatott, hogy azonosítsa azokat a kulcsfontosságú kihívásokat, amelyekkel az EU és a tagállamok döntéshozói az elkövetkező két évtizedben szembesülni fognak, és e kihívások kezelésére előremutató elképzeléseket dolgozzon ki. A munka egyben következetesebbé és egységesebbé kívánja formálni az elképzelések és megközelítések kidolgozásának folyamatát az európai jobbközép politikában.

E dokumentum olyan kérdéseket vet fel, amelyek a következő 20 év trendjeit képezik, és amelyek alapján – ha egyértelműen azonosítjuk őket – meghozhatjuk az ahhoz szükséges döntéseket, hogy az európaiak továbbra is élen járjanak és megtartsák szilárd globális vezető szerepüket. 2025-re előretételezve nem tudjuk pontosan értékelni, hogy milyen feltételek uralkodnak majd akkor. Viszont a rendelkezésre álló információk és tapasztalatok összegzésével a hálózatok segíthetnek javaslatokat megfogalmazni az előttünk álló legjobb út kijelölésében, mégpedig egyszerűen azáltal, a lehető legszélesebb körben vitát kezdeményeznek az alapvető elképzelésekről, tényekről és opciókról. Mindezek alapján a kormányok döntéseket hozhatnak, polgáraik pedig jobban megértik azokat.

A dokumentumot mindezek fényében dolgozta ki az EIN-hálózat, azzal a céllal, hogy elképzeléseket mutasson be az előttünk álló fő politikai kihívásokról, és körvonalazza a politikai pártok programjainak felelősei által végrehajtandó intézkedéseket. A dokumentum következtetései a következő hat pontban foglalhatók össze:

1. – Lényegi ritmusváltás figyelhető meg a viták tárgyát képező kérdésekben, ahol a hangsúly az alkotmányos kérdésekről a globális kihívásokra tevődik át. Az elmúlt 60 évben az európaiak sikeresen megtalálták a köztük meghúzódó alapvető eltérések rendezésének módját, és együttes erővel mozdították elő közös értékeiket és jólétüket. Mindazonáltal a változások üteme felgyorsul, mindemellett pedig a kérdések immár egyre inkább globális méreteket öltenek, ami globális megoldásokat tesz szükségessé. Európa azt a benyomást kelti, hogy nem reagál elég gyorsan ezekre a változásokra.
2. – E kihívások hatókörüket és mélységüket is tekintve óriási jelentőségűek. Természetüket illetően pedig hosszú távúak, nem oldhatók meg rövid távon rögzített határidőkön belül. Ekképpen egyre inkább az a tét, hogy ki tudunk-e alakítani egy világos jövőképet.
3. – E globalizálódó környezetben egyetlen tagállam sem képes egyedül helytállni e kihívásokban. Az EU-nak és tagállamainak döntő szerepet kell vállalniuk abban, hogy segítséget nyújtsanak és megértessék, mit jelentenek ezek a kihívások az EU polgárai számára, bátorítva őket arra, hogy optimistán és bizakodással nézzenek a világra.
4. – E többpólusú világban Európának kapcsolatban kell maradnia az összes szereplővel, de nagyon fontos szorosabban fűznie a transzatlanti kapcsolatokat, hogy választ tudjon adni különösen a gazdasági, energetikai/környezeti és biztonsági kihívásokra. Újra kell strukturálni a transzatlanti partnerséget. E kihívások

nyugati szempontból jobban kezelhetők, ha a transzatlanti partnerséget is ebbe az irányba mélyítjük el. A transzatlanti piac kiteljesítése érdekében megerősített transzatlanti együttműködésre van szükség a gazdasági és szabályozási politikai döntéshozatalban, és le kell építeni a megmaradt nem tarifális akadályokat a kereskedelem és a befektetések előtt.

5. - A digitális gazdaságra épülő globalizált világban az egyén lesz a legfontosabb egység. Ennek megfelelően az EU és tagállamai bürokratikus szellemiségének alkalmazkodnia kell az európai kormányzás korszerűsítése érdekében. A nyilvánosság olyan új eljárások alkalmazására számít, amelyek révén biztosítható, hogy a politikai vezetők elszámoltathatóak legyenek, hogy javaslatokat vitathassanak meg, valamint hogy politikai változásokért kampányolhassanak.

6. - Az EU-nak immár kevesebb figyelmet szabad fordítania keleti határainak bővítésére. Európa az elmúlt 5 évben sok időt vesztett az úgynevezett alkotmányozási folyamatban, és nem fordított kellő figyelmet arra, hogy alkalmazkodjon a kiélezett gazdasági versenyhez, az alapvető stratégiai fenyegetettséghez és a gyökeres technológiai és kulturális változásokhoz. Rögzíteni kell az EU határait, és egy hosszabb időszakot kell kijelölni az Unió belső kohéziójának megszilárdítására, hogy az EU polgáraiban valódi identitástudat alakulhasson ki. Ezáltal összpontosítani lehetne erőfeszítéseinket az előttünk álló kihívások megoldására, nem pedig az Unió bővítésével folyamatosan elvonni az erőket, és potenciálisan gyengíteni az EU azon képességét, hogy valódi globális partnerré váljon. Az EU határainak ilyenén meghatározása nem jelenti a bővítési folyamat végét, azonban nagyobb súlyt fektet az EU azzal kapcsolatos felelősségére, hogy először saját érdekeit – az integrációs kapacitását – tartsa szem előtt, ne pedig az éppen csatlakozni kívánó országok felvételét.

Részletesebben kifejtve a dokumentum öt fő politikai területet jelöl meg, ahol több időt és erőforrást kell fordítani a sürgős, immár el nem odázható kérdések kezelésére:

> Versenyképesség és globális gazdaság

A globalizáció gyorsan megváltoztatja az országok közötti globális egyensúlyt. 2060-ra Kína és India valószínűleg a világ DGP-jénél 50%-át állítja elő. Ezt egyszer már megtették 1820-ban. Ázsia világgazdasági hatalomként való újbóli felemelkedése radikális kihívással szembesíti Európát. Az európaiaktól függ, hogy az elkövetkező húsz évben Európa Ázsiával szembeni közelgő viszonylagos visszaesése pusztán az utolérési effektus következménye lesz-e, vagy azt jelzi majd, hogy Európát immár véglegesen megelőzik fiatalabb és dinamikusabb nemzetek.

Egyetlen lehetséges stratégia létezik egy ilyen irányú folyamat katasztrófális következményeinek elhárítására. Európának az információs korszak élére kell állnia. Sikeresen magáévá kell tenni az immár minden politikaterületet átható információs technológiákon alapuló tudásalapú gazdaságot. Ez nem lesz könnyű feladat. A trend alapvetően az oktatás, az innováció és a vállalkozói szellem segítségével fordítható meg. Ennek érdekében Európának meg kell szabadulnia a merev struktúráktól és a merkantilista szabályozásoktól, amelyek elfojtják a dinamikus vállalkozói szellemet. Ha Európa előnyt akar kovácsolni a folytatódó globalizáció által kínált

lehetőségekből a következő húsz évben, elkerülhetlenné válik a verseny fokozása a nemzeti oktatási rendszerekben és globális léptékben is. Ez legyen az Unió fő prioritása 2025-re.

> Demográfia és bevándorlás

Európa legalapvetőbb és legnehezebben kezelhető problémája az alacsony születési ráta. Világszintű összesítésben jelenleg évente 21 születés jut ezer főre; az Egyesült Államokban ez a szám 14, Európában 10. Az átlagos születésszám 10-ről 11-re emelése legalább stabilizálná Európa népességét, mégha nem is egyenlítően ki a munkaképes korú népesség csökkenését. Ez utóbbi zsugorodásának megakadályozásához még nagyobb mértékben kellene emelni a születési rátát. A legújabb kutatásokból arra lehet következtetni, hogy ha a szaporodás a jelenlegi szinten marad, az EU népessége további 30–40 millió fővel fog csökkenni. Ha ez tartós tendencia marad, annak mélyre ható következményei lesznek az európai élet minden területén, legyen szó nyugdíjakról, közlekedésről, lakhatásról stb.

A demográfiai változások által támasztott kihívások kezelése és egyben a bennük rejlő lehetőségek kiaknázása érdekében az európai politikai döntéshozóknak ösztönözniük kell a születési ráta növekedését, továbbá emelni az önkéntes és kötelező nyugdíjkorhatárt, javítani a munkaerő-piaci részvételt, támogatni a meglévő munkaerő termelékenységének növelését, és jogi és pénzügyi ösztönzőkkel bátorítani a részidős munkát és a munkavállalók alkalmazkodóképességét.

A bevándorlást illetően az EU országainak újra kell gondolniuk a törvényes bevándorlásra irányuló politikájukat, amely eddig egyoldalúan a képzetlen munkaerő beáramlását segítette elő, és ezeket részben olyan politikákkal kell felváltani, amelyek a képzett munkaerő bevándorlását könnyítik meg. Erőfeszítéseket kell tenni a hosszabb ideje letelepedett migránsok képzésének javítására, és ki kell használni a többnyelvűségüket és a kultúrák kölcsönös megértésében szerzett jártasságukat. Annak érdekében is cselekedni kell, hogy Európát vonzóbbá tegyék a világ többi részéhez képest, és ezzel idencsábítsuk és itt tartjuk a képzett munkaerőt, és megfordítsuk az agyelszívás folyamatát. Végezetül pedig a korábbiaknál jóval mélyrehatóbban kell foglalkoznunk a második generációs bevándorlók beilleszkedésének sajátos problémáival, mind a bevándorlók, mind pedig a befogadó népesség érdekében.

> Terrorizmus és biztonság

A huszonegyedik század szabad piacgazdaságon alapuló demokráciái felszabadították az információs forrásokat, új kommunikációs rendszereket alakítottak ki, megkönnyítették az utazást, és eddig soha nem látott léptékben teszik lehetővé a nemzetközi hálózatok létrehozását és a hallgatói mobilitást. Az elkövetkező húsz évben exponenciálisan fognak növekedni ezek a tendenciák. E fejlemények egy új típusú ellenséget hoztak létre, amely visszaél az információhoz való hozzáférés szabadságával, az egyszerűvé váló kommunikációval és utazással. Az új fenyegetés az internetes korszak sokféleségét tükrözi. A demokrácia ellen „cyber-mozgósítással” intéznek támadást, amelynek keretében az egész világon toborozzák a potenciális ellenség utánpótlását.

Taktikájuk a demokráciák morális magasabbrendűségének aláaknázására, majd lerombolására irányul, arra törekedve, hogy a demokráciák a törvény védelme érdekében feladják a jogállamiságot. A nyílt harc felvállalása helyett ez az amorf ellenség inkább olyan álszent magatartást provokál ki a demokráciákból, amely elidegeníti a mérsékelt hangokat a kulcsfontosságú régiókban, és aláássa a hazai támogatást.

A terrorizmus elleni küzdelemben nincsenek gyors és végleges megoldások. Politikai eltökéltség, a nyilvánosság elkötelezettsége az ellenállás mellett, egyre kifinomultabb és összetettebb terrorizmusellenes intézkedések, az ürügyként szolgáló jogos sérelmek orvoslása és a terrorista indítékok háttérbe szorítása képzik azokat az eszközöket, amelyek összehangolt alkalmazásával olyan körülmények teremthetők, hogy felszámolhatóvá válik a terrorizmus. Mégis e globális lázadás leverésében a siker kulcsa lényegében az lehet, ha a különböző színtereken eltérő megközelítéseket alkalmazva és hatékony jogállamok létrehozásával törjük le a támadást, amely államok később képesek polgáraik javát szolgálni és demokratikus intézményeket létrehozni. Az Uniónak prioritásaként kell folytatnia a demokrácia és az emberi jogok előmozdítását az egész világon.

Minden európainak tisztában kell lennie azzal, hogy küzdenie kell értékeiért, és hogy miként védheti meg ezeket a terrorista fenyegetés minden fajtájával szemben. Elengedhetetlen a kormányok szoros együttműködése e közös felfogás alapján.

Európa demokratikus társadalmi számára kulcsfontosságú kihívás, hogy képesek legyenek politikailag és gazdaságilag integrálni azokat a társadalmi csoportokat, amelyek jelenleg kirekesztve és sértve érzik magukat. A kultúrák közötti párbeszéd erősítése, a mérsékelt, fősodorba tartozó muszlimok helyzetének megerősítése és a szélsőségesek elszigetelése érdekében intézkedésekre van szükség.

Mindezek érdekében a szükséges kiegészítő biztonsági intézkedések ellensúlyozása céljából a demokratikus értékek és az egyéni szabadság mellett erőteljesen elkötelezett vezetői szerepvállalásra van szükség.

> Energia és környezet

Ami kiemelten fontossá teszi ezt az időszakot, az a változások gyorsasága és az a széles körben tartott meggyőződés, hogy az éghajlatváltozás nem egy természetes folyamat.

Az éghajlatváltozás kihívására adott legradikálisabb válasz, ha a Kiotói Jegyzőkönyv alkalmazásával megpróbáljuk egészében megállítani a klímaváltozást. Van azonban egy több sikerrel kecsegtető alternatív politika is, az „alkalmazkodási stratégia”, amely azon az elképzelésen alapul, hogy a klímaváltozás kihívása a technológiai fejlődéssel küzdhető le. Kutatásra és befektetésekre van szükség az olyan új technológiák feltárása céljából, amelyek javíthatnak azon, ahogy mi, nyugatiak és a szomszédaink az egész világon élünk a környezetünk részeként és a környezetünkkel együtt. A piac a gazdasági növekedés és a technológiai sikerek által generált erőforrásainak aláássa helyett sokkal ígéretesebb stratégia a tudásalapú társadalom kiaknázása, amelynek éppen a globalizáció adott életet.

Ami az energiát illeti, középtávon egyetlen olyan bevált energiatechnológia van, amely jelentős hatást gyakorolhat az energiaellátásra, ez pedig az atomenergia. Az olyan alternatív megoldások, mint a szél- és vízenergia és a bio-hajtóanyagok, csak kis mértékben képesek hozzájárulni az egyre növekvő energiaellátáshoz. Ezek csak helyi kiegészítő energiaforrásként lehetnek hasznosak. Ezért fel kell oldani az atomenergiára vonatkozó tilalmakat. Az alapvető kihívást itt az jelenti, hogy újra konszenzust teremtsünk a lakosság körében az atomenergiáról.

Az Európai Uniónak és tagállamainak nagymértékű adójóváírásokat és adóösztönzőket kell nyújtaniuk az ipar, a kisvállalkozások, a régiók és az önkormányzatok számára, valamint a lakástulajdonosoknak és a fogyasztóknak, egyrészt a kutatás és fejlesztés ösztönzése, másrészt pedig a megújuló energiák és a hidrogén tüzelőanyag-cellához kapcsolódó technológiák korai bevezetésének támogatása érdekében. Azonban a következő két évtized igazi kihívását az jelenti majd az EU számára, hogy erősítse azt a fajta vállalkozói szellemet és deregulált környezetet, valamint az ehhez kapcsolódó jobb szakértelmet és oktatást, amelyek a legjobb esélyt kínálják Európa számára ahhoz, hogy elsőként aknázza ki az ezekben az új technológiai lehetőségekben rejlő összes előnyt.

Végezetül a dokumentum emlékeztet arra, hogy mindezek a kihívások és megoldások szorosan egymásba kapcsolódnak. Az innováció például összefügg a demográfiával és a bevándorlással, míg a bevándorlás a biztonsággal, a biztonság pedig a környezetvédelmi és energiaügyi kérdésekkel. Következésképpen ha a munkával figyelmeztetni kívánjuk a politikai döntéshozókat az előttünk tornyosuló veszélyekre, azt is hangsúlyoznunk kell, hogy az összes változás nyomon követése érdekében – amelyek az események alakulásával minden bizonnyal hatást gyakorolnak majd erre a viszonyrendszerre – rendszeres felülvizsgálatokra, frissítésekre lesz szükség.

I. EURÓPA BÉKESSÉGBEN

2007 őszén jó rátekinteni az európai életre. A határain kívülről, az Egyesült Államokból, Latin-Amerikából vagy Ázsiából szemlélve Európa stabilnak és virágzóan tűnik, ahol a jogállamiság és annak alapvető előfeltétele, a demokrácia uralkodik.

Mindenesetre csak elismeréssel lehet szólni arról a fejlődésről, amit Európa és tagállamai jártak be a második világháború vége óta. A 30 éves időtávon belül bekövetkezett két világháború tapasztalatából merítve a háború utáni vezetők megfogadták, hogy bármi lehetséges módon el kell kerülniük egy ilyen pusztítás ismételt előfordulását.

A kiinduló pont az 1957-ben 170 millió lakosú hat európai ország tagságával létrejött Európai Gazdasági Közösség volt (ma Európai Unió), amely azóta 27 országra és 500 millió lakosságra bővült. Az Európai Unió az 50. évfordulón kiadott nyilatkozata elismeréssel szólt erről az egyedülálló folyamatról és annak jelentős vívmányairól.

Az Európai Unió előrettekintő vezetői szerepvállalás mellett kialakította azon képességét, hogy az államokra alkalmazott hálózati társadalom¹ koncepció keretében rendezze tagállamai problémáit, amely meghatározott területeken erőfeszítéseik egyesítésével képes törekvéseik megvalósítására.

E döntések eredményeképpen Európa lakosai minden korábbinál nagyobb fellendülésnek lehettek részesei, ahol az európai egységes piac elvei segítik elő boldogulásukat, mégpedig azáltal, hogy támogatják az áruk, szolgáltatások, személyek és a tőke akadálytalan áramlását az egykori birodalom régi határain keresztül.

Az európai gazdaság jelenleg jó állapotban van, több munkahelyet teremtett – 13,1 millió 2000 óta –, mint az Egyesült Államok ugyanebben az időszakban. Az összkép még jobb, ha bevonjuk az euróövezeten kívüli tagállamokat is, például az Egyesült Királyságot. Keleten az EU legújabb tagjai a távol-keletivel felérő növekedési rátát mutatnak. Lengyelország jelenlegi növekedési rátája például egyenlő Indiáéval, miközben a cseh gazdaság gyorsabban növekszik, mint Tajvan vagy Malajzia gazdasága. Az euróövezet pedig kereskedelmi többletet könyvelhet el, nem úgy, mint az Egyesült Államok a maga 830 milliárd dolláros deficitjével, miközben a két gazdaság mérete hasonló.

A német elnökségnek a reformszerződés kidolgozására adott megbízással elért legutóbbi sikere – amelyet így a következő évben akár ratifikálni is lehet – fontos lépésnek tekintendő, amely átvezeti az Uniót a 21. századba. A reformszerződés átlendíti az EU-t azon az intézményi holtpontra, amely 27 tagúra bővülése óta gátolta az Uniót, és lehetővé teszi a jövőben, hogy az EU jóval fontosabb kérdésekre összpontosítson, mint például az energiabiztonság, az éghajlatváltozás és a külvilággal fenntartott kapcsolatok.

¹ Manuel Castell hálózati társadalma (Network Society), 1996

A megerősített bel- és igazságügyi együttműködés segít majd leküzdeni azokat a biztonsági fenyegetéseket, amelyekkel jelenleg Európa szembesül. Mindazonáltal a terrorizmus elleni küzdelem nem lehet sikeres az Egyesült Államok támogatása nélkül. A közös fenyegetettség, amit a terrorizmus jelent az EU-val és az USA-val szemben, valóban a transzatlanti kapcsolatok megerősítésének lényeges tényezőjévé vált az utóbbi években.

Mindezek ellenére nem halkultak a kritikus hangok Brüsszellel szemben. Gyakran kerül keresztútba az olyan területeken alkotott jogszabályok miatt, amelyek szükségtelen zavarokhoz és nagyobb bürokráciához vezetnek. Ezenkívül az EU tisztviselők kézzel fogható elszámoltathatóságának hiánya, továbbá az a széles körben elterjedt vélekedés, hogy finanszírozásának ellenőrzési struktúrái gyenge lábakon állnak, azt a mély benyomást kelti, hogy a „demokratikus deficit” felszámolásához továbbra is jelentős problémákat kell áthidalni.

Az alkotmányos kérdésekről folytatott elmélyült vita a végéhez közeledik. A küszöbön álló globális kihívásokról kezdeményezett vita viszont csak most kezd igazán megélni. Ezek olyan témákat ölelnek fel, mint az innováció és szakértelem szükségessége a globalizáció sodrásában, a demográfiai változás és a bevándorlás, a terrorizmus és biztonság, és végül de nem utolsósorban az energiabiztonság és az éghajlatváltozás.

Az európaiak jogosan lehetnek elégedettek azzal, hogy sikeresen kezelték a 20. század problémáit. Azonban meg kell válaszolnunk egy egyre sürgetőbb kérdést: nem vagyunk mi túl önteltek? Mennyire vagyunk képesek választ adni a 21. század globális kihívásaira, amelyek csak hatékony együttműködéssel oldhatók meg európai és nemzetközi szinten? Melyek azok a trendek a következő 20 évben, amelyek alapján – ha egyértelműen azonosítjuk őket – meghozhatjuk az ahhoz szükséges döntéseket, hogy az európaiak továbbra is élen járjanak és megtartsák szilárd globális vezető szerepüket?

II. AZ ELŐTTÜNK ÁLLÓ GLOBÁLIS KIHÍVÁSOK

Amióta 1989 végén leomlott a berlini fal, Európa forradalmi és szerencsés módon békés természetű változásokat élt át. A legnagyobb változások az Európai Unió felépítésében következtek be, mind a tagjait, mind pedig a hatásköreit illetően, amelyek a 2007-végén véglegesítendő reformszerződés-javaslatban összegződnek.

Miközben a legtöbb szempontból a politikai döntéshozatali folyamatok változásai a határokon belül összpontosultak, jelentős fejlemények következtek be a globális rendszerben is, amelyekre az EU csak szórványosan válaszolt, azt a benyomást keltve, hogy inkább csak reagál az eseményekre, nem pedig gondosan átgondolt stratégia keretében formálja azokat.

A globális médiahálózatok gyors terjedése azt vonta magával, hogy az egykor távoli, láthatatlan helyeken bekövetkezett problémákat immár azonnal közvetítik az emberek otthonába. Nem maradhatunk közömbösek mások helyzetével vagy az emberi faj egészségének kihívásaival szemben. Európának lehetőségeihez mérten képesnek kell lennie szélesebbre nyitni látóterét, hogy segítsen a világ népességének kétharmadának, akik nem teljes jogú részesei a globális rendszernek.

E feladatba fogva az EIN nagyon hálás a „Fondation pour l'innovation politique” munkájáért, amely intézet vitafolyamatot kezdeményezett a National Intelligence Council (Nemzeti Hírszerzési Tanács), a CIA egyeztető testülete és az Európai Unió Biztonsági Tanulmányok Intézete által a világ 2025-ös várható helyzetéről kiadott főbb előretekintő jelentésekről.

Ezen elemzés keretében az előttünk álló hosszú távú globális kihívásokat az alábbiakban a biztonsági, politikai és gazdasági dimenziók szerint elemezzük, azzal a nyilvánvaló fenntartással, hogy megjósolhatatlan események módosíthatják e különböző elemek közötti egyensúlyt.

BIZTONSÁGI DIMENZIÓ

A biztos, de feszült hidegháborús helyzetet a bizonytalan, de természetében jóval lazább hidegháború utáni világ váltotta fel. Bár a szabadságért folytatott háborút mind katonailag, mind gazdaságilag a Nyugat nyerte meg, a 21. század első évtizedét immár más aggodalmak uralják, és más országok vannak felemelkedőben, hogy átvegyék az irányítást a globális irányvonal formálásában.

Nyugati gondolkodásunkat eddig a keleti invázió veszélye formálta. A kihívások ma már jóval sokrétűbbek és képlékenyebbek. Az egyik alapvető nyugtalanító tényező a terrorizmus, abbéli nyugtalanságunk, hogy meg kell akadályoznunk, hogy radikális programot követő dzsihadista csoportok az Internet kommunikációs szabadságát kihasználva és a rendszerünk leggyengébb részeire irányuló támadásokat kidolgozva lerombolják a nyugati társadalmakat.

Ehhez kapcsolódik a nukleáris fegyverek elterjedésének veszélye, amit szintén elősegít az Internet által biztosított egyszerű hozzáférés az információkhoz. Az Iránnal szembeni tartózkodó magatartás ára igen nagy. Ha Iránnak sikerül elérnie célját, nehéz megjósolni, hány ország válhat atomhatalommá 2025-ig.

Egyre sürgetőbbé válik, hogy középpontba helyezzük a bukott államok kérdését. Elfogadhatatlan, hogy a világ 200 elmaradott országából mintegy 50 még mindig nem képes kormányozni magát, és lakosaik nagy része a rossz életkörülmények csapdájában él. 2025-re ténylegesen be kell vonni ezeket az országokat a nemzetközi rendszerbe.

A természeti erőforrások iránti éhség egyre nagyobb méreteket ölt, aminek következményei lesznek az európai biztonság- és védelmi politikára is. A jövőbeli erőforrások biztosításában messze a kínaiak állnak az élen, akik hosszú távú ügyleteket kötnek az irániakkal és a szudániakkal az olajért, más afrikai országokkal pedig a nyersanyagokért. A hatalmas olaj- és gázforrásokkal megáldott oroszok újra felemelkedő globális hatalomként jelennek meg, és boldogan használják ezt a hatalmat érdekeik érvényesítésében – inkább a területi követelésekre akar hagyatkozni, nem pedig az információtechnológiai ismeretek terjesztésére a lakosok körében?

Csak azért, mert a katonai fenyegetettség látszólag megszűnt az utóbbi években, nincs garancia arra, hogy ezek később nem kerülnek újra felszínre. Érdemes például megemlíteni egy friss publikációt, amely a csúcstechnológiával és katonai erővel rendelkező Kína kiugrását dokumentálja az elkövetkező fél évszázadban („China's New Great Leap Forward: High technology and Military Power in the Next Half-Century”²). Oroszország, Kína és a közép-ázsiai államok nemrégiben hoztak létre egy regionális szervezetet, hogy katonai vagy gazdasági okokból, az még nem világos (a Shanghai Együttműködési Szervezet).

Egy többpólusú világ formálódik a szemünk előtt. Európának figyelnie kell az összes vezető szereplőre, még ha hiányzik is a politikai akarat a katonai eszközök finanszírozására, amelyek szükségesek ahhoz, hogy fontos szereplővé váljon. E körülmények között azonban újra meg kell erősíteni a transzatlanti partnerség maradandó értékeit, változtatva ugyanakkor a jelenlegi struktúrákon, beleértve a NATO-t is, hogy a partnerek együttesen képesek legyenek hatékonyabban kezelni a globális kihívásokat, amit például a Közel-Kelet, Afganisztán, Kína és Oroszország jelent.

POLITIKAI DIMENZIÓ

Az elkövetkező 2 évtizedben jóval nagyobb figyelmet fordítunk a következő 3 politikaterületre:

Demográfia és bevándorlás: A várható élettartam emelkedésének következtében a nyugdíjas európai polgárok száma a század közepére majdnem megkétszereződik. A munkaképes korú népesség viszonylagos zsugorodása a nem aktív népességhez képest különösen problematikus lesz. A politikai következmények a munkaerőhiánytól és a lassuló növekedési rátától kezdve egészen a nyugdíjrendszerekre nehezedő növekvő nyomásig és a növekvő

² Hudson Institute, 2005

közegészségügyi kiadásokig terjedhetnek. A jelenlegi migrációs megoszlást, a bevándorlásnak a demográfiai változásra adott politikai válaszban betöltött szerepét, valamint a bevándorló népesség társadalmunkba való beilleszkedésének kihívását érintő kérdésekkel szintén foglalkozni kell. A világ népessége egyre inkább városokban él, többségük kiterjedt peremvárosokban, ami azzal a mélyreható következménnyel jár, hogy a politikai döntéshozóknak kezelniük kell a szegénységet, a bűnözést és a közösségi kapcsolatokat.

Energia és környezet: Megoldásokat kell találni az energiabiztonság és az éghajlatváltozás kettős kihívására. Joggal tekinthetjük e két kihívást ugyanazon érme két oldalának. Az energiabehozattól való függőségünk jelentősen növekedni fog 2030-ig. Fokozódni fog az erőforrásokért folytatott verseny. Ugyanakkor az ENSZ éghajlatváltozásról szóló legutóbbi jelentése ébresztőt fűjt, és figyelmeztet a fosszilis tüzelőanyagokon alapuló növekedés korlátaira.

A demokrácia fenntartása: A Nyugat gazdaságba vetett hitének győzelmét nem szükségszerűen követi ugyanilyen töretlen siker abban, hogy minden országot ösztönözzenek a Nyugathoz hasonlóan a parlamentáris demokrácia bevezetésére. Ráadásul itthon a terrorizmustól, a kulturális különbségektől és a bevándorlástól való félelemből táplálkozó erők miatt az autoriter, idegengyűlölő és biztonságtudatos mozgalmak veszélybe sodorhatják a jelenlegi társadalmi harmóniát³.

GAZDASÁGI DIMENZIÓ

A globalizáció rajtunk is áll. Elmenekülni előle nem lehet. Megítélése lehet, hogy ellentmondásos, viszont a jólét megteremtésének erős eszközévé vált. Fenyegetést jelent azoknak, akik nem hajlandók választ adni rá. Az elkövetkező 20 évben azok az országok lesznek a legnagyobb bajban, amelyek elzárkóznak a világpiacon.

Maga a globalizáció nem osztja meg a társadalmat. A globalizációtól való félelem osztja meg a társadalmat. Nem szabad félnünk a globalizációtól, azoktól kell félnünk, akik a globalizációval ijesztgetnek minket. Valójában napjaink szegényei nem a túlzott globalizációtól szenvednek, hanem attól, hogy kevés jut el belőle hozzájuk.

A világ leggazdagabb és legszegényebb emberei közötti szakadék mélyül. Viszont ha összevetjük az USA vagy az EU egy főre eső GDP-jét Kínáéval, majd a több évvel ezelőtti adatokkal, megállapíthatjuk, hogy Kína egy főre eső GDP-je sokkal nagyobb ütemben növekedett mint az iparosodott országokban. 1960-ban az úgynevezett középosztály – akik napi 20–40 dollárt keresnek – mindössze a világ népességének 6%-át tették ki. Ma 50% ez az arány.

Ráadásul a globalizáció valóban megváltoztatta az országok közötti globális egyensúlyt. 2060-ra Kína és India valószínűleg a világ DGP-jének 50%-át állítja elő. Ezt egyszer már megtették 1820-ban. Amit most látunk, az a súlypont áthelyeződése Ázsiára. Ez azonban nem új keletű a történelemben. Aminek tanúi vagyunk, az Ázsia

ismételt felemelkedése. Nem arról van szó, hogy ez feltétlenül egy könnyű menet lesz. Az első világbeli státusz felé tartva fájdalmas infrastrukturális problémákkal szembesülnek majd, víz- és energiahiánnyal, valamint az alapvető képzettségbeli hiánnyal.

Végül, de nem utolsósorban a Dohai Fejlesztési Forduló tárgyalásainak stagnálása és a kétoldalú megállapodások feledése azt mutatja, hogy a többoldalú keretrendszerek léte nem magától értetődő, kivéve, ha a WTO keretében az összes főbb kereskedelmi partner szigorú kódexeket rögzít az ilyen megállapodásokra.

Az EU és tagállamainak jövőbeli működési keretét képező, kialakuló globális környezet részletesebb elemzése, a fontos hosszú távú gazdasági és társadalmi trendek azonosítása, az ezekből származó kulcsfontosságú politikai kihívások elemzése és az egyes politikai területeken az alapvető opciók és választási lehetőségek körvonalazása érdekében, továbbá a jövőbeli politikai megoldások felé mutató legjobb stratégiákra vonatkozóan próbaképpen tett javaslatként az EIN négy fő politikai területet választott ki munka- és témacsoportjainak munkájából:

1) Globalizáció és digitális gazdaság

2) Demográfia és bevándorlás

3) Terrorizmus és biztonság

4) Energia és környezet

E négy fő politikai kihíváshoz két szempont kapcsolódik, amelyekkel az Európai Uniónak foglalkoznia kell:

Európai kormányzás

Hogy helytálljon e kihívásokkal szemben, az Európai Uniónak képesnek kell lennie közös politikák megfogalmazására és intézkedéseinek hatékony végrehajtására. Ezért létfontosságú, hogy az Unió úgy épüljön fel, hogy hatékony **kormányzással** rendelkezzen, ami biztosítja a politikai elszámoltathatóságot és a szükséges pénzügyi erőforrások hatékonyságát. E témához több szállal is kapcsolódik Európa **értékeinek és identitásának**, valamint az Unió **határainak** kérdése.

Transzatlanti partnerség

Az Európai Uniónak kétségtelenül jelentős szerepe van e kihívások kezelésében. Az alkalmas partnerek mindazonáltal nagyban javítják hatékonyságát. Itt az Egyesült Államok nélkülözhetetlen partner. A számos globális kérdésben folytatandó szorosabb **transzatlanti együttműködés** – más szereplőket is bevonva és hatékony válaszokat kidolgozva – döntő jelentőségű lesz a globális vezető szerep biztosításában, például az éghajlatváltozás és az energia kérdésében.

Végezetül a következő fejezetekből az is kiolvasható, hogy ez a négy fő téma szorosan és több ponton is összekapcsolódik. Egyetlen hatalom vagy intézmény sem lesz képes egyedül megküzdeni ezekkel a kihívásokkal, legyen az bármennyire nélkülözhetetlen vagy megkerülhetetlen.

III. EURÓPA POLITIKAI OPCIOI A KULCSFONTOSÁGÚ ÁGAZATOKBAN

Globalizáció és digitális gazdaság

ELEMZÉS

A globalizáció nem új jelenség. Thomas Friedmann „És mégis lapos a Föld” (The World is Flat) című könyvében bemutatott elemzése szerint a folyamat első szakasza az ipari forradalommal kezdődött Európában a 18. században, ahol az **országok** voltak a fő szereplők. A második szakasz – a **nagy multinacionális vállalatok kora** – a II. világháború után kezdődött, amikor az USA vezetésével az olyan nemzetközi szervezetek, mint a GATT, a Nemzetközi Valutaalap és a Világbank vállalták, hogy csökkentik a kereskedelmi kvótákat és a világ minden táján emelkedő tarifális akadályokat. A folyamat a hetvenes és nyolcvanas években lendült fel. A kilencvenes években azonban elérte csúcspontját, két fontos esemény következtében:

1. a berlini fal leomlása, amely éhes munkavállalók millióit szabadította rá a világgazdasági rendszerre (őket követte 750 millió kínai munkavállaló áradata, miután Kína hátat fordított régi maoista kommunista örökségének);
2. az új technológiai forradalom felemelkedése, amely hihetetlenül olcsóbbá és könnyebbé tette az áruk és információk eljuttatását a világ bármely szegletébe, és amely előkészítette a terepet a tudásalapú gazdaság elterjedését a Földön.

A globalizáció még nem teljesedett ki (az áruk és szolgáltatások mozgása még nem olyan szabad, mint amilyené az I. világháború kedvezőtlen fordulata előtt válhatott volna, még az Európai Unióban sem). Viszont ma már közel vagyunk egy olyan globalizált világhoz, ahol az áruk, a szolgáltatások, a pénzügyi tőke, a gépek, a pénz, a munkavállalók és az eszmék szabadon áramlanak oda, ahol legnagyobb az értékük, és a leghatékonyabban, legrugalmasabban és legbiztonságosabban tudnak együttesen működni.

A globalizáció így robbanásszerű termelékenységi növekedést váltott ki világszerte. A globális termelékenység növekedése majdnem megkétszereződött, az 1980-as 1,2 cent/év értékről az elmúlt évtizedben 2,3 cent/évre emelkedett – Nyugat-Európa és Japán kivételével, akiknek az elmúlt évtizedben kevésbé ment jól, mint az 1980-as években. A globalizáció alapvetően jólétet teremtett a világ számára: a történelem során még soha nem csökkent olyan gyorsan a szegénység, mint napjainkban.

Számos tekintélyes kommentátor véli azt, hogy a nemzetközi és nemzeti szinten is növekvő gazdasági és társadalmi feszültségek olyan negatív politikai felfogás elterjedéséhez vezethetnek, amely kisiklatná az egész folyamatot, mielőtt elérnénk 2025-ig. Mi viszont túlzónak véljük ezeket a félelmeket. Számítanak ugyan az abszolút értékben vett

eltérések, ezeket azonban kiegyenlítik a globális verseny által táplált masszív mozgások, amelyek évről évre emberek millióit emelik be a gazdasági modernitásba... Évente 15 millió indiai lép be a globális munkaerőpiacra.

Így ugyanazok a gazdasági és technológiai erők, amelyek az 1990-es évek során strukturálták a világot, valószínűleg az elkövetkező húsz évben is működni fognak. A globalizáció harmadik szakasza az **egyének globalizációja lesz**, akik az interneten keresztül kerülnek információk birtokába. Az információtechnológia dinamikus bővülése miatt lehetetlen megjósolni a jövőbeli irányokat, az általános trend viszont világosan látható: a feldolgozási sebesség, az adattárolás és a szélessávú összekapcsolódás fejlődése töretlen marad.

2005-ben például a szakértők azt jósolták, hogy a világon a digitális információk mennyisége 1100 naponta megkétszereződik. 2007-re ez az időtartam 11 hónapra rövidült. Az IBM egyik új tanulmányának becslése szerint 2010-ben az információmennyiség minden 11. órában a kétszeresére fog nőni. Az IDC elemző cég egy másik jelentése azt vetíti előre, hogy a létrehozott és másolt információk mennyisége több mint hatszorosára, 988 exabájtra dagad, ami összesítve 57%-os éves növekedési rátát jelent.

Még ennél is bámulatosabb az IPv6, a csomagkapcsolt hálózatok következő hálózati réteg protokollja. A IPv6-t az IPv4 utódjának jelölték ki, amely az Interneten általánosan használt internetprotokoll jelenlegi verziója⁴. Kijózanító tény mind Európa, mind pedig az USA számára, hogy Ázsia jóval gyorsabban halad az IPv6 felé, mint mi. 2025-re valószínűleg Ázsia birtokolja majd a legtöbb olyan technológiai innováció szellemi tulajdonjogait, amelyek e fejlődéshez szükségesek.

A legésszerűbb és legvalószínűbb prognózis az, hogy a globalizáció változatlan ütemben folytatódik, és akár még gyorsul is. Következésképpen 2025-re a világ a korábbinál sokkal több nagy gazdasági hatalomból fog összeállni. Kína, India, Japán, Korea, Malajzia, Indonézia fontosabb szerepet fog betölteni a világgazdaságban. Kínáról általános vélekedés, hogy 2025-re a világ fő exportőre lesz, míg egyedül Dél-Ázsia a világ javainak 38%-át is előállíthatja, szemben a jelenlegi 24%-kal. Ez az ugrás egy szintre helyezi az ázsiai gazdasági pólust az OECD-országokkal, amelyek a világtermelés mintegy 40%-át fogják előállítani ebben az időpontban.

Arra is számítani kell, hogy a globalizáció folytatódó folyamata eggyel magasabb szintre lép, minőségi változásokat hozva. 2025-ben az ázsiai gazdaságok versenyelőnye már nem csak az áruk olcsó munkaerővel és bőséges erőforrásokkal való előállítására fog szorítkozni. A globalizáció már most is túllép a gyártott árukon, és gyorsan halad felfelé a hozzáadott érték skáláján a gazdaság más szegmensei, úgy mint a szolgáltatási szektor felé, amely mindeddig a globalizációtól kifejezetten izoláltan működött (gyógyászat, adatfeldolgozás, szoftverfejlesztés...). A kommunikációs technológiai forradalom következtében, aminek köszönhetően a tudás immár legyőzi a távolság által jelentett hagyományos akadályokat, 2025-re az Ázsiával folytatott verseny kiterjed a hozzáadott értéket képviselő ágazatok legszélesebb körére is.

⁴ Az IPv6 („Internetprotokoll, 6. verzió”) megdöbbentő mértékben növeli majd a hálózatba kötött eszközök rendelkezésre álló címek számát, lehetővé téve például, hogy minden mobiltelefonés mobil elektronikus eszköz saját címmel rendelkezzen. Az IPv4 2³² (mintegy 4,3 milliárd) címet támogat, ami nem elég ahhoz, hogy minden élő ember kapjon egy-egy címet, nem is szólva a beágyazott és hordozható eszközökről. Az IPv6 2¹²⁸ (mintegy 340 milliárd milliárd milliárd) címet támogat majd, illetve megközelítőleg 5×10²⁸ címet a jelenlegi megközelítőleg 6,5 milliárd élő ember *mindenyike* számára.

Ázsia mint világgazdasági hatalom ismételt felemelkedése radikális kihívásokkal szembesíti Európát.

Az újonnan felemelkedő nemzetekkel folytatott verseny addig nem lesz nulla végösszegű játék, amíg a kutatás és technológia új piacokat nyit meg és új lehetőségeket teremt a jövőbeli fejlődés számára a még kiaknázatlan gazdasági területeken. Ez a helyzet az Egyesült Államokban, ahol az elmúlt tíz év során – a technológiai és innovációs vezető szerepének köszönhetően – a tengerentúli versenytársak miatt elvesztett minden egyes munkahely helyett 1,2 munkahelyet hoztak létre a hazai piacon (amelyek szolgáltatási ma a hazai termelésének több mint 80%-át teszik ki). Sajnos ez nem igaz a kontinentális Európára (itt ez az arány 0,8 munkahely minden egyes elvándorolt munkahelyért).

E helyzet alapjául szolgáló okok jól ismertek. Európát munkajogi és piaci szabályozások terhelik le, valamint olyan merev struktúrák kötik gúzsba, amelyek akadályozzák a mobilitást, csökkentik a versenyt, gátolják az innovációt, és visszariasztják a kockázatvállaló vállalkozói szellemet. Mindezek miatt napjainkban az európai termelékenység növekedése egy százalékponttal elmarad a tíz évvel ezelőtől, mielőtt a globalizáció utolsó szakasza teljesen éreztette hatását. A gazdasági növekedés az évi 2% alatt marad, miközben Amerikában ez átlagosan több mint 3%. Nem csoda, hogy az európai közvélemény nagy része negatívan ítéli meg a globalizációt.

Az európaiaktól függ, hogy az elkövetkező húsz évben Európa Ázsiával szembeni viszonylagos visszaesése pusztán az utolérési effektus következménye lesz-e, vagy azt jelzi majd, hogy Európát immár véglegesen megelőzik fiatalabb és dinamikusabb nemzetek.

POLITIKAI OPCIÓK

Egyetlen lehetséges stratégia létezik egy ilyen irányú folyamat katasztrofális következményeinek elhárítására. Hogy felkészüljön a globális verseny következő fordulójára, hogy folyamatos fellendülés mellett megzabolázza és kihasználja azt, Európának az információs korszak élére kell állnia. Sikeresen magáévá kell tenni az immár minden politikaterületet átható információs technológiákon alapuló tudásalapú gazdaságot, beleértve az olyan kulcsfontosságú növekedési területeket is, mint a nano- és biotechnológiák.

A feladat nem lesz könnyű, ahogy azt egy példa is mutatja. A világ háromszáz azon vállalata közül, amelyek arányaiban legtöbbet költenek kutatásra és fejlesztésre, 130 az Egyesült Államokban van, és közülük mintegy 90 vállalat európai. Ez nem tűnik rossz arálynak. Azonban ezen amerikai vállalatok közül 53-at 1960 után alapítottak, míg az európaiak közül ez a szám... kettő. Ez azt jelenti, hogy a K+F-re sokat költő vállalatok főleg a régebbi iparágakhoz tartoznak, nem pedig az új IT-gazdasághoz. Ez önmagában nem hiba, mivel ezeknek az iparágaknak is szükségük van a modernizálásra és innovációra, nem utolsósorban azért, hogy kiaknázzák saját maguk javára a digitális forradalmat; ez azonban nem elég.

A trend megfordítása és a szakadék áthidalása alapvetően **az oktatás, az innováció és a vállalkozói szellem kérdése**. Ez az a három alapvető opció, amelyek mellett Európának le kell tennie voksát, ha a világ első gazdasági hatalma és vezető politikai ereje akar maradni a következő évtizedekben.

Csupán az, hogy több pénzt fordítanak a K+F projektekre (például állami beruházások keretében), sohasem lesz elegendő, hiszen nem pusztán befektetésre van szükség, hanem „innovációra”, ami valami egészen mást takar. Európában a „kutatás és fejlesztés” előtérbe helyezése túl gyakran csupán a kutatási érdeket jelenti. A „fejlesztés” az ötletek alkalmazását teszi szükségessé valós körülmények között, ahol a kutatás innovációhoz vezethet – az innováció pedig olyan kultúrát feltételez, amely értékeli a vállalkozó szellemet és a kockázatvállaló egyéneket, akik tudják, hogyan lehet pénzzé tenni a tudást, mivel a tudás önmagában nem elég ahhoz, hogy segítsen az európai gazdaságon. A digitális gazdaságban elengedhetetlen a tudásalapú társadalom, azonban a tudást gazdaságilag jövedelmező módon kell hasznosítani. Ennek érdekében Európának meg kell szabadulnia a merev struktúráktól és a merkantilista szabályozásoktól, amelyek elfojtják a dinamikus vállalkozói szellemet.

Napjainkban az oktatás is globalizálódik. Az amerikai egyetemek messze elől járnak ezen az új tevékenységi területen. Ez a legnagyobb veszély, amivel az európaiak kénytelenek szembesülni, hiszen mindez azt jelenti, hogy a jelenleg 5000 euró/hó jövedelemből élő emberek közül sokaknak olyan munkavállalókkal kell felvenniük a versenyt (például Indiából), akik hasonló egyetemi képesítéssel és munkatapasztalattal rendelkeznek, viszont csak 500 eurót kérnek ugyanazért a munkáért. E kihívás kezelésére Európának nem csupán egy nagy, kormányzati szinten finanszírozott Európai Technológiai Intézetre van szüksége, hanem olyan kisebb, egymással versengő intézetek hálózatára is, amelyek segítenek az európaiaknak alkalmazkodni az új környezethez. Ezenkívül az egyetemeknek nyitottabbnak kell lenniük a versenyre az általuk nyújtott szolgáltatásokat illetően.

A gyártás és a szolgáltatások fejlesztésének alapjául szolgáló információtechnológia hatékony alkalmazása érdekében, amelyek egyben döntő szerepet játszanak Európa globális versenyképességének fenntartásában is, kiemelt prioritást kell kapnia, hogy az európaiak rendelkezésére álljon a megfelelő képzettségű vezetőség és munkaerő ahhoz, hogy megragadják a lehetőségeket, valamint megértsék és alkalmazzák a technológiát. Külön gondot és figyelmet kell fordítani az IT-készségekre és -képzésekre, elsősorban a kis- és középvállalkozások szektorában, amely a munkahelyteremtés legfontosabb mozgatórugója.

Ha Európa előnyt akar kovácsolni a folytatódó globalizáció által kínált lehetőségekből a következő húsz évben, elkerülhetetlenné válik a verseny fokozása a nemzeti oktatási rendszerekben és globális léptékben is. Ez legyen Európa fő prioritása 2025-re.

Demográfia és bevándorlás

ELEMZÉS

Az európaiak egyre tovább élnek: Európában a várható élettartam 1900-ban mindössze 47 év volt, egy évszázaddal később viszont már 77 év. 2050-re – ha nem előbb – férfiak esetében 81 évre, nőknél 86 évre fog emelkedni, Japánban pedig 92 év lesz. Globális tendenciáról van szó, ami azonban időbeli késésekkel jelentkezik: a születéskor várható élettartam Indiában ma 64 év, Kínában 72; a globális átlag 63 év. A 60 év feletti aránya 2050-re a világ népességén belül eléri majd az egyötödöt, miközben 1950-ben még egy a 12-höz volt. 2050-re az európaiak több mint tíz százaléka 80 év feletti lesz.

A termékenységi ráták ugyanakkor visszaestek. A világ egészét tekintve jelenleg 29 olyan ország van, ahol a termékenységi ráta nem éri el a népesség fenntartásához szükséges szintet. Az Európai Unióban ez már akut probléma: a termékenységi ráta 12 EU-tagállamban alacsonyabb a stabil helyzethez szükségesnél. Az európai demográfiai robbanás („baby boom”) után – amely 1964-ben érte el csúcspontját, az EU-15 területén a hatmilliót is meghaladó születéssel – a demográfiai összeomlás következett. 2002-ben a születésszám az EU-15 országokban nem érte el a négy milliót. Az összesített termékenységi ráta az 1960-as években mért, a helyettesítési rátát meghaladó szintről (ez definíció szerint 2,1 gyerek/nő) mára kb. 1,5-re esett vissza.

Ennek a két, egyidejűleg jelentkező tendenciának a következtében Európa aktív korú népessége meredeken fog fogyatkozni, úgy abszolút számokban, mint arányokban nézve. Mostantól 2050-ig az EU 15–64 év közötti lakosainak száma 48 millióval fog csökkenni (ez mintegy 20 százalékos csökkenést jelent), a 65 feletti száma pedig 58 millióval nő. Európában ma egy idős polgárra négy aktív korú jut, akkor viszont már csak kettő fog jutni. Az OECD előrejelzése szerint előfordulhat, hogy 2050-ben az iparosodott országok minden egyes nyugdíjásával szemben csak egy tényleges dolgozó fog állni.

A jelenlegi tendenciák alapján az **EU-27 népessége a 2005-ös 490 millióról 2025-re 499 millióra nő, ezután viszont 2050-ig 470 millióra esik vissza.** A legnagyobb népességnövekedés **Luxemburgban, Svédországban, Írországban és az Egyesült Királyságban fog bekövetkezni, ahol a népesség 2050-re 41, 18, 14, illetve 12 százalékkal fog nőni.** A legnagyobb visszaesés **Bulgáriában, Romániában, Szlovéniában, Horvátországban és Csehországban lesz: ezek az országok egyenként népességük mintegy 20 százalékát veszíthetik el.** Mindeközben az USA népessége 296-ról 420 millióra (azaz 42 százalékkal) fog emelkedni, a magasabb születési és bevándorlási rátáknak köszönhetően. Ugyanebben az időszakban, 2050-ig Észak-Afrikában 194-ről 324 millióra (avagy 67 százalékkal), Törökországban pedig 73 millióról 101 millióra nő a népesség (38 százalékos növekedés, 2,4-es termékenységi rátával). Ez utóbbi már 2025-re eléri a 90 milliót. A bővítésről szóló vitával kapcsolatban meg kell jegyezni, hogy a török tagság még ilyen növekedési szintek mellett sem oldaná meg az Unióban fellépő munkaerőhiányt.

Japánhoz hasonlóan Európa is élen jár ebben a várhatóan globálisnak bizonyuló tendenciában. A következő fél évszázadban a világ népességnövekedésének körülbelül 90 százalékát a fejlődő országok fogják adni. Ezek népessége

még évtizedekig nőni fog. Sőt, ugyan Kelet-Ázsia és Latin-Amerika termékenységi rátája már csökkent, a fejlett országokéhoz képest ezek népessége is még sok évig fiatalabb lesz. A fejlődő országok termékenységi rátája viszont 2050-re várhatóan a helyettesítési ráta szintjére esik vissza, a későbbiekben pedig ez alá fog csökkenni. Az öregedő, fogyatkozó népesség problémája 2070-re kezd globális méreteket ölteni. Így miközben a világ népessége mostantól 2025-ig egynegyedével fog nőni – 6,4 milliárdról 8 milliárdra –, 2050-ben várhatóan 9,3 milliárddal tetőzik, és ezt követően csökkenésnek indul.

Európai ügyek

Az EU és tagállamai az elmúlt öt évben már elkezdtek foglalkozni a fenti égető kérdések némelyikével. Bár a kérdések közül sok nagyrészt a kormányzat országos vagy regionális szintjének felelőssége marad, az EU-s vonatkozás is nagyobb hangsúlyt kapott. A legnyilvánvalóbb tevékenységi terület a munkaerőpiaccal kapcsolatos: az EU és tagállamai kötelezettséget vállaltak arra, hogy megpróbálják növelni mind a foglalkoztatottak arányát a felnőtt népességben, mind a dolgozók nyugdíjba vonulási életkorát. Ma ugyanis sok európai országban viszonylag alacsony a felnőttek foglalkoztatási rátája. Az Európai Tanács lisszaboni ülésén azt a célt tűzte ki, hogy ebben az évtizedben a felnőtt népesség összesített foglalkoztatási rátája 64-ről 70 százalékra emelkedjen. Négy tagállam már ehhez hasonló rátákkal büszkélkedhet, három pedig kezdi megközelíteni, ami azt mutatja, hogy a cél ugyan nagyra törő, de nem elérhetetlen. (Az USA-ban jelenleg 72 százalék a foglalkoztatási ráta). Az EU által 2005-ben kiadott „*Szemben a demográfiai változással*” című zöld könyv azt jósolja, hogy 2030-ra a hiányzó munkaerő létszáma 20,8 millió lesz.

Tekintve, hogy az EU-ban a **nők foglalkoztatási rátája** átlagosan nagyjából 18%-kal alacsonyabb a férfiakénál, külön lisszaboni cél szól arról, hogy a női foglalkoztatási rátát 55-ről 60 százalékra kell emelni. (Svédországban a nők mintegy 70 százaléka dolgozik.) Ez nem pusztán gazdaság- és szociálpolitikai szempontból kihívás, morális vonatkozása is van, és ezen a téren szemléletváltásra van szükség. Néhány országban, például Németországban, Írországban és Olaszországban a dolgozó anyákat „rossz anyának” tartják. Ugyanez vonatkozik azokra az apákra is, akik szülői szabadságra mennek: nemcsak a karrierjük terén szembesülnek akadályokkal, hanem még „puhának” is gondolják őket. Ezért egyre nagyobb szükség van olyan külön programokra, amelyek a gyermekgondozási szabadság után elősegítik a szülők újbóli munkába állását. Ezen a fronton történt már némi előrehaladás, különösen az egykori kommunista országokban, ahol 1989–90 előtt sok nő dolgozott. Mi több, csak a dolgozó anyákat tekintették „emancipáltak”, és ennek megfelelően a társadalmi elismerés is őket illette. Ma azokban az országokban, ahol magas a nők foglalkoztatási rátája – például Franciaországban vagy Svédországban –, a születési ráták ugyancsak magasak. Ez is mutatja, hogy a nők sok országban egyszerre vágnak a karrierre és a családra. Politikai szempontból tanácsosnak tűnik úgy alakítani a szociális keretet, hogy a nőknek ne kelljen választaniuk az anyaság és a munka között.

Legalább ennyire fontos a **fiatalok munkanélküliségének** csökkentése és a fiatal munkavállalók mostaninál korábbi munkába állítása. Az idősebb munkavállalókat szintén arra kell ösztönözni, hogy minél tovább alkalmazásban maradjanak. A nyugdíjaskor átlagos hossza 1900-ban alig volt több, mint egy év. 1980-ra 13 évre emelkedett, 1990-re pedig elérte a 19 évet. A jövőben általános lesz, hogy a nyugdíjas évek két-három évtizedre nyúlnak.

Az Európai Bizottság becslései szerint, amennyiben az **átlagos nyugdíjkorhatárt** sikerül öt évvel emelni Európában, a nyugdíjakra fordított állami kiadások legalább stagnálhatnának, a demográfiai változások ellenére. Az EU külön célnak tekinti az 55–64 évesek foglalkoztatási rátájának felemelését, 39-ről 50 százalékra. Az állami szektor munkavállalóira vonatkozó nyugdíjkorhatár emelése már több országban megkezdődött. Kezdi lebontani a korengedményes nyugdíjrendszereket, „rugalmas” nyugdíjkorhatárokat vezetnek be és megszüntetik a szigorú kapcsolatot a kötelező és az önkéntes nyugdíjkorhatár között. Számos tagállamban dolgoznak a nyugdíjrendszerek reformján, hogy csökkentsék az államra nehezedő pénzügyi terhet, különösen a járulékfizetési időszakok meghosszabbításával, a nyugdíjak értékének a fizetések helyett az árakhoz kötésével, valamint a járulékalapú (defined contribution) rendszerek helyett a juttatásalapú (defined benefit) rendszerek felé való elmozdulással. Ezzel párhuzamosan az állampolgárokat arra biztatják – sokszor adó jellegű ösztönzők segítségével –, hogy az állami gondoskodás mellett fizessenek be a „tőkefedezeti” rendszerekbe, és legyenek megtakarításaik. Ugyancsak támogatják a nyugdíjak jobb hordozhatóságát, hogy ezzel ösztönözzék a szakmai mobilitást. A közelmúltban **Franciaországban, Lengyelországban, Nagy-Britanniában és Svédországban egyaránt megfigyelhető volt a fenti irányok valamelyikébe tett elmozdulás.**

A munkaerő-piaci szükségletek kielégítésének másik módja az lenne, ha a máris jelen lévő, **bevándorló munkaerőben rejlő potenciált** teljes mértékben ki lehetne használni a bevándorló családok oktatásának támogatása és oktatási lehetőségek javítása révén. A helyi iskolarendszer ismeretének hiányában a bevándorló gyermekek szülei gyakran akaratlanul is aláássák a gyerekek esélyeit. Ez természetesen károsan hat a gyermekek ambícióira és törekvéseire, de a társadalom egésze szempontjából mindenekelőtt gazdasági problémát jelent. Az aktív korú népesség csökkenése miatt elengedhetetlen, hogy minden polgárt a lehető leghatékonyabban oktassanak és foglalkoztassanak.

Európában valószínűleg az alacsony **születési ráta** jelenti a legalapvetőbb és egyben a legnehezebb problémát. A világ egészét tekintve jelenleg ezer főre évi 21 születés jut; az Egyesült Államokban 14, Európában 10, Japánban csak kilenc. Ha az ezer főre jutó születések átlagos számát évi tízről 11-re lehetne emelni, ez legalább stabilizálná az európai népességet, bár az aktív korú népesség fogyását nem tudná ellensúlyozni. Ez utóbbi fogyatkozásának megakadályozásához a születési rátát még tovább kellene emelni. A közelmúltban készült tanulmányok azt jelzik, hogy mostantól minden olyan évtizeddel, amikor a termékenység a jelenlegi alacsony szinten áll, az EU népessége további mintegy 30–40 millió fővel fog csökkenni.

Mindazonáltal az alacsony születési ráták a nők gazdasági és társadalmi körülményekre adott válaszként is értelmezhetők, és demográfiai-szociológiai értelemben nem feltétlenül eredményezik a „család szétesését”. A gyermekek kívánt száma ritkán egyezik meg a családban születő gyermekek tényleges számával. Valójában maga a gyermekszülés iránti vágy talán nem is változott az idő során, csak pénzügyi vagy társadalmi akadályok miatt nem mindig tud megvalósulni. Az állami politika szempontjából a gyermekvállalás útjában észlelt társadalmi és foglalkoztatási akadályok megszüntetésére kell figyelmet fordítani. A kormányok már vizsgálják azokat az intézkedéseket, amelyek közvetlen vagy közvetett hatást érhetnek el, bár ezek mindenképpen csak hosszú idő elteltével fogják növelni a munkaerő létszámát. A „családtámogatás” ezért sok országban fontos állami politikai cél lett. Az adó- és szociális biztonsági rendszereket nyilvánvalóan át lehet alakítani úgy, hogy a semlegesség helyett

inkább jutalmazza a nagyobb családokat – ebben a napközi létesítményekhez adott adójellegű ösztönzők és ezek tényleges biztosítása szintén fontos szerepet játszhat. Tanulságos lehet ezen a téren a Franciaország és egyes skandináv országok által a termékenységi ráták visszaesésének megállításában elért siker.

POLITIKAI OPCIÓK

Annak érdekében, hogy megfelelhessenek a demográfiai változás jelentette kihívásoknak és lehetőségeknek, az európai politikusoknak a jövőben:

- magasabb születési rátákra kell bátorítaniuk, pénzügyi ösztönzők, a dolgozó nők számára a gyermeknevelést megkönnyítő intézkedések, jobb napközi ellátás, valamint a családok számára biztosított szilárdabb jogi keret és társadalmi státus révén;
- növelniük kell a munkaerő részvételi rátáit, különösen a nők és a fiatalabb munkavállalók esetében, a részmunkaidős munka ösztönzését is ideértve;
- emelniük kell a kötelező és az önkéntes nyugdíjkorhatárokat, vissza kell tartaniuk az érintetteket a korengedményes nyugdíjba vonulástól, **továbbá küzdeniük kell az életkor szerinti munkahelyi diszkrimináció ellen;**
- növelniük kell a dolgozók nyugdíjukhoz való pénzügyi hozzájárulását és támogatniuk kell a rugalmasabb megtakarítási és nyugdíjrendszereket;
- ösztönözniük kell a meglévő munkavállalók nagyobb termelékenységét, hogy az eredmények növekedése ellensúlyozza a csökkenő népesség okozta deflációs hatásokat;
- serkenteniük kell a munkavállalók alkalmazkodóképességét, hogy olyan szakmai ismeretekre tegyenek szert, amelyek segítségével munkahelyet és szakmát tudnak változtatni pályafutásuk során.

A bevándorlással kapcsolatban az alábbi javaslatokat kell előterjeszteni:

1. Az EU országainak újra át kellene gondolniuk a képzetlen munkavállalókkal szemben elfogult legális bevándorlási politikáikat, és ezek helyett legalább részben a szakképzett munkavállalók bevándorlását megkönnyítő politikát kellene bevezetniük. Alaposan végig kell gondolni egy olyan pontrendszer („kékkártya”, például a kanadai minta nyomán) esetleges előnyeit, amelyet hozzá lehet igazítani az országos vagy regionális környezethez, illetve a munkaerő-piaci fejleményekhez. Ennek segítségével az EU gazdaságai is profitálnának az „agynyerességből”. Ennek a rendszernek egy, a származási országok szempontjából is előnyös változata a fejlődő országokból érkező szakemberek körforgásszerű migrációja lenne, amelynek keretében a szakembereket egy meghatározott ideig képeznék és foglalkoztatnák az iparosodott országokban, végül hazájukba visszatérve ott alkalmazhatnák újonnan megszerzett ismereteiket és tapasztalataikat.
2. Ezt a szemléletet viszont ki kell egészíteni a szegény országok támogatásával gazdaságuk fejlesztésében.

3. Erőfeszítéseket kell tenni a régóta letelepedett migránsok képezéseinek javítására és a soknyelvűségükben rejlő különleges potenciáljuk és a kultúrák közötti párbeszédbe nyert betekintésük kihasználására. Mérlegelni kell a második nyelv elsajátítását segítő külön programok és a migránsokat az iskolai és szakképzésben támogató programok lehetőségét. A bevándorlók integrációja és oktatása a befogadó társadalmak számára hatalmas előnyökkel járhat, ha támogatják és használják a bevándorlók potenciális különleges ismereteit. Többnyelvűségüknek és a saját hazájuk társadalmi és kulturális hagyományaiban való jártasságuknak köszönhetően a bevándorlók meghatározó szerepet játszhatnak a kultúrák közötti kapcsolatok megerősítésében, ami globalizálódó világunkban különösen fontos.
4. Az illegális bevándorlás problémájára közös megoldásokat kell találni az EU szintjén, mivel az egyes országok egyéni fellépései – például az illegális bevándorlók jogállásának biztosítása – a munkaerő EU-n belüli mobilitásából eredően az EU más tagjaira is kihatnak.
5. Azon kell dolgozni, hogy Európa a világ többi részéhez képest vonzóbbá váljon, hogy ide tudja vonzani és meg tudja tartani a szakképzett munkavállalókat, ezáltal visszafordítsa az agyelszívás hatását. Az ilyen politikába az is beleférhet, hogy a szakképzett munkavállalók esetleg nagyobb lehetőséget kapnak az európai határok átlépésére, egy kutatóknak szóló külön európai vízum birtokában.
6. A konkrét migrációs politika önmagában nem elegendő a bevándorlással járó valamennyi kérdés megoldására. A háttérben integrációs politikára is szükség van, amelybe beletartoznak például a fogadó ország nyelvéről, kultúrájáról és történelméről szóló, kötelező tanfolyamok.
7. A bevándorlók integrációjának és a „második generációnak” (a bevándorlók gyermekei) a sajátos problémáit sok tagállamban az eddignél nagyobb alaposítással kell kezelni, úgy a bevándorlók, mint a befogadó lakosság érdekében. Az oktatás alapvető jelentőségű ebben a folyamatban. Az iskolai tantervnek például a széthúzás helyett a közösségek összekovácsolását kellene szolgálnia. A társadalmi mobilitás mellett ez is az integráció egyik kulcsfontosságú eszköze.

Terrorizmus és biztonság

ELEMZÉS

A Nyugat biztonsági helyzetét tekintve a jövőben számítani lehet a hagyományos fenyegetések újabb megjelenésére. Van azonban olyan terület, ahol máris komoly kihívással nézünk szembe, ez pedig nem más, mint a dzsihadizmus. Nem ez az egyetlen terrorfenyegetés, de mind közül ez a leghalálosabb és céljait tekintve is ez ér a legmesszebbre.

A liberális demokrácia szerte a világon egy amorf, nem egységként fellépő ellenség támadásainak van kitéve. Ez nem a „civilizációk összecsapása” – mivel a muszlim világon belüli harcként kezdődött –, hanem a civilizált világ és a barbár dzsihadizmus közötti összecsapás. A dzsihadizmus támadása mindazok ellen irányul, akik, vallásuktól függetlenül, hisznek a jogállamiságban, az emberi jogokban, a pluralizmusban és a demokratikus kormányzásban. Alapjaiban utasítja el a demokráciát, arra hivatkozva, hogy az Isten – rajtuk keresztül megfelelően közvetített – akarata helyett az emberek akaratán alapuló kormányzás minden formája istenkáromló. Nem annyira a „terror elleni háborúról”, mint inkább az eszmék hadviseléséről van szó: a harc a demokráciáért folyik. A kihívás mértékét nem szabad lebecsülni, ezt a háborút néhány engedmény felkínálásával nem lehet megnyerni. Míg a hagyományos terroristacsoportok megalakulását gyakran az a cél vezérelte, hogy felhívják a figyelmet az ügyükre és nyomatékot adjanak sérelmeiknek, tárgyalásra kényszerítsék a kormányokat és ezáltal engedményeket csikarjanak ki, a dzsihadisták hitvallását a Hezbollah részéről Husszein Muszavi így fogalmazta meg 2003-ban:

„nem azért harcolunk, hogy valamit felajánljatok nekünk. Azért harcolunk, hogy elpusztítsunk titeket.”

Dzsihadizmus

A harc először a muszlim társadalmon belül kezdődött. A szélsőségesek elutasították közösségeik modernizálását, és az általuk „nyugatinak” tekintett társadalmi, gazdasági és politikai gyakorlat átvételét. Az „iszlamisták” és a muszlim fővonulata között erről folyó vita kezdetben elméleti síkon mozgott. Az iszlamisták azonban egyre harciasabbak lettek, végül erőszakossá váltak: szervezeteket és hálózatokat építettek, híveket toboroztak az iszlám világ felforgatására. A „nyugatosodottnak” vélt, illetve a demokráciát támogató muszlimokat a hit árulóinak bélyegezték.

A dzsihadisták most egy második frontot is megnyitottak a Nyugat ellen intézett támadásban, hogy így gyengítsék ellenfelüket, megerősítsék saját hadjáratukat és megkezdjék a világhatalomért folytatott harcuk következő szakaszát. Lehet, hogy azért harcolnak, hogy eltávolítsák az amerikai katonákat Irakból – korábban Szaúd-Arábiából –, megalakítsák a palesztin államot és szembeszálljanak Izraellel. A dzsihadisták számára azonban mindezek csak ürügyek, amelyek kellőképpen manipulálhatók tetteik megindoklásához és támogatók bátorításához. Igyekeznek aláásni, hitelteleníteni mindazokat, akik élhető államokat próbálnak létrehozni a muszlim világban, például Irakban vagy Afganisztánban, mivel hosszú távú céljuk az összes muszlim összefogása egy fundamentalista államban, az ő értelmezésük szerint egy új „kalifátusban”, ami döntő lépés lenne a „sarija” jogról alkotott értelmezésükön és a teokratikus kormányzáson alapuló világhatalom felé vezető úton.

Nehéz lenne túlbecsülni, hogy ez milyen komoly kihívást jelent a demokratikus világ számára. Ez a fajta eszmei harc „zajlik most, amely a huszonegyedik század átfogó keretévé vált”⁵

Az új fegyvertár: modern kommunikációs eszközök

Az új fenyegetést egy új rend testesíti meg. A náciizmus és a kommunizmus ellen folytatott harchoz hasonlóan a fenyegetés most is globális, annyiban viszont a terrorizmussal rokon, hogy a módszerek helyi jellegűek, kiszámíthatatlanok és rémisztőek. A demokratikus világrend aláásásához ennek saját szabadságait és vagyonát hívja segítségül, ezáltal éppen az erősségei válnak a gyenge pontjaivá. A huszonegyedik századi szabadpiaci demokrácia megteremtette a jólétet és hatalmat adott az egyéneknek. Információforrásokat nyitott meg, új kommunikációs rendszereket hozott létre, soha nem látott mértékben megkönnyítve az utazást, a nemzetközi hálózatok működését és a diákok mobilitását. A következő húsz évben az ilyen irányú tendenciák exponenciálisan fognak nőni. Ezek a fejlemények újfajta ellenséget hívtak életre, aki visszaél az információkhoz való hozzáférés szabadságával, a kommunikáció és utazás egyszerűségével.

Az új fenyegetés híven tükrözi az Internet korának sokszínűségét. A demokrácia ellen „cyber-mozgósítás” – „elektronikus *levée en masse*”⁶ – útján intéznek támadást, így a potenciális ellenséges újoncokhoz az egész világon elér a hívó szó. Egy ilyen hadjárat globális vezetésének gyakorlása csekély erőforrást igényel: egy videokamera és az internet-hozzáférés segítségével bármilyen beszéd és bármilyen atrocitás, emberrablás avagy gyilkosság fegyverré válhat a dzsihádisták arsenáljában. Ez az informatikai forradalom árnyoldala. Ahogy David Kilcullen, a gerillaháborúk leverésének ausztrál specialistája mondta Oszama Bin Ladenről: „Ha nem férne hozzá a globális médiához, a műholdas kommunikációhoz és az internethez, csak egy mogyoró lenne a barlangjában”.

Az a taktikájuk, hogy előbb aláássák, majd lerombolják a demokráciák morális felsőbbrendűségét: arra próbálják kényszeríteni őket, hogy a jog védelmében hagyjanak fel a jogállamisággal, a szabadok védelmében éljenek a tárgyalás nélküli bebörtönzéssel, az erőszak megelőzésére használják a kínvallatást, az egyén védelmében öljenek ártatlanokat és hozzanak mind terheesebb biztonsági intézkedéseket – a szabadság rovására. A közösségeken belül kölcsönös gyanakvást és félelmet gerjesztenek, és ezt a továbbiakban ki is tudják használni. Ahelyett, hogy szemtől szemben harcba hívnának, ez az amorf ellenség képmutatásba kergeti a demokráciákat, olyan cselekedetekre kényszerítve őket, amelyek a fő területeken egyre távolabb visznek a mérsékelt állásponttól, és belföldi támogatottságukat ássák alá. Meggyőződésük, hogy sikereik révén híveket nyernek mindazok közül, akiknek valamilyen – jogos vagy jogtalan – sérelme van, egyúttal gyengítik a közmegegyezést.

A demokrácia ellenségeinek új eszközök kerültek a birtokába, ártalmas, radikális ideológiájukból merítenek támogatást, amelyhez világszerte számos potenciális hívet tudnak toborozni.

⁵ Phares, Walid, *The War of Ideas*, Palgrave Macmillan 2007

⁶ Cronin, Audrey, *Cyber-Mobilization: the New Levée en Masse*, http://ccw.politics.ox.ac.uk/publications/cronin_parameters.pdf

A fő terroristafenyegetések

Az elégedetlenek táborát négy ágra lehet bontani, amelyek az elkövetkező években meghatározó szerepet fognak játszani ebben a vitában:

- Először is ott vannak a demokratikus értékekkel szemben álló államok. A két fő ellenség jelenleg Irán és Szíria. Eddig jobbra sikerült elkerülniük, hogy nyíltan kihívják a Nyugatot. A helyi vagy regionális válságokban érdekeltek, illetve abban, hogy hatalmukat közvetlen szomszédságukra is kiterjesszék. Ezért titkos hátországot biztosítanak bizonyos, az instabil területeken – például Palesztinában és Libanonban – működő csoportoknak, így tudják a regionális feszültségforrásokat végül globális üggyé fokozni. Új irányt jelenthet e téren Irán új keletű harciassága a nukleáris képességek birtoklásával kapcsolatban. Noha nem lehet biztos jóslatokba bocsátkozni arról, hogy Irán vagy Szíria álláspontja hogyan alakul a következő húsz évben, valószínűsíthető, hogy ők vagy hozzájuk hasonló – teokratikus, vagy éppen világi, de önkényuralmi berendezkedésű – államok továbbra is fenyegetést fognak jelenteni.
- Néhány, magas fokon szervezett csoport – amelyek végső soron gyakran a nyugati fogyasztóktól származó olajbevételekből tartják fenn magukat – a szélsőségesek számára iskolákat, a terroristáknak kiképzőtáborokat hozott létre és megteremtette az eszközöket a nyugati célpontokon való rajtaütéshez. A terroristák számára a vahabiták által finanszírozott madraszok szolgáltak táptalajul, különösen Pakisztánban, de Európában is. Gondoskodnak a potenciális újoncokról, akiket aztán besorolnak a rendszerbe.
- Ezek a szervezett csoportok a kemény maghoz kapcsolódó hálózatok létrehozásával tudták kiterjeszteni hatalmukat és hatáskörüket. A különböző sérelmekkel és célokkal rendelkező, széttagolt csoportok az Internet és az olcsó utazási lehetőségek révén tartják egymással a kapcsolatot, hogy megosszák erőforrásaikat és tudásukat.
- Ezek a hálózatokon túl az elidegenedtség olykor másokat is arra készítet, hogy házilag készült eszközökkel saját maguk lépjenek fel helyi célpontok ellen – mindig egy nagyobb ügy nevében.

A terrorizmus kérdésére nincs azonnali megoldás. A példák Perutól Észak-Írorszáig szerte a világon azt bizonyítják, hogy számos tényező együttállására van szükség a terrorizmussal szembeni ellenállás sikeréhez és végül a terroristafenyegetés kiküszöböléséhez:

- határozott politikai szándék;
- a lakosság elszánt ellenállása a demokráciát érő fenyegetéssel szemben;
- egyre inkább kidolgozott, kifinomult terroristaellenes intézkedések;
- a háttérben álló, esetleg valós sérelmek csökkentése; valamint
- a terroristák ügyének perifériára szorítása.

A tendenciák némelyike világosan látható. Miközben úgy tűnik, hogy az eddigi fellépések védekező állásba szorították a terroristaszervezeteket, a terrorfenyegetés nem fog egyszerre véget érni, Európának tehát fel kell készülnie a következő rohamra. A fenyegetés egyre inkább decentralizáltnak és „spontánnak” tűnik. Végösszefélelmünk, hogy a terroristák olyan biológiai kórokozókhoz vagy nukleáris anyagokhoz jutnak, amelyekkel új síkra terelhetik a terrorizmust⁷.

POLITIKAI OPCIÓK

Ha makroszinten kívánják kezelni az eszmék háborújában támadt „globális felkelést”, lehet, hogy a demokráciáknak hosszan tartó, nem hagyományos fajta háborúval kell számolniuk, és ebben a terroristaellenes és a gerillaháborúk leverésében szerzett jártasságra éppúgy szükség lesz, mint a stabilizációt és a helyreállítást célzó katonai erőfeszítésekre. Most olyan lépéseket kell tenniük, amelyekkel megrendítik a terroristafenyegetés ideológiai alapjait és csökkentik a hatásos fellépésre való képességét. Ha hatékonyan lépnek fel, talán sikerül biztosítaniuk, hogy 2025-re a fenyegetés jelentéktelenné zsugorodjon.

A globális felkelés leverésének kulcsa valójában talán mégis az lenne, ha a támadást a különböző színterek eltérő kezelésével törnénk le, megszüntetnénk a jogos sérelmeket, és fejlesztenénk az olyan, hatékonyan működő jogállamokat, amelyek képesek arra, hogy előnyöket biztosítsanak polgáraiknak és demokratikus intézményeket hozzanak létre. Egy ilyen „dezintegrációs” stratégia középpontjában az állna, hogy „megtiltsuk a színterek közötti összekapcsolódásokat, a regionális és globális szereplőktől megtagadjuk a lehetőséget, hogy helyi szereplőkhöz kapcsolódjanak és ezeket felhasználják, megszakítsuk a dzsiháid színterei közötti és ezeken belüli áramlatokat, elutasítsuk a megszentelt területeket, elszigeteljük az iszlamistákat a helyi populációktól és megszüntessük az iszlámizmus forrásaiból származó inputokat a tágabban vett Közel-Keleten”⁸

Belföldi háttér

Európa minden lakosának tisztában kell lennie az európai értékekért folyó küzdelem fontosságával és azzal, hogy ezeket hogyan kell megvédeni a terroristafenyegetés minden fajtájával szemben. Elengedhetetlenül fontos a közös megegyezésen alapuló, szoros együttműködés a kormányok között.

A demokratikus társadalmak számára Európában az egyik fő kihívást az fogja jelenteni, hogy politikailag és gazdaságilag egyaránt integrálják azokat a társadalmi csoportokat, amelyek ma kirekesztettnek, sértettnek érzik magukat. Intézkedéseket kell hozni annak érdekében, hogy támogassuk a kultúrák közötti párbeszédet, megerősítsük a mérsékelt, főáramba tartozó muszlimok helyzetét és elszigeteljük a szélsőségeseket. A nyugati kormányoknak ugyanakkor azt is be kell bizonyítaniuk, hogy az integrációra és a kulturális megértésre irányuló politika az erő jele, nem a gyengeségé. Nem lehet kérdés például az olyan – védelmezőik szerint a „sarija” jogból eredeztethető – gyakorlatok tolerálása városaink egyes részeiben, amelyek szembemennek a hagyományos értékekkel. További

⁷ Nemzeti Hírszerzési Tanács (National Intelligence Council), *Mapping the Global Future: Report of the National Intelligence Council's 2020 Project*, 2004

⁸ Kilcullen, David, *Countering Global Insurgency*, 46. o.; <http://smallwarsjournal.com/documents/kilcullen.pdf>

komoly kutatásokra van szükség, hogy meg tudjuk határozni a muszlim populáció némely részeiben jelentkező szélsőséges tendenciák okait.

Az erőfeszítéseket kétszeres erővel kell folytatni, mivel fennáll a veszélye annak, hogy a terrorizmus visszaüt – ahogyan azt a terroristák kétségkívül szeretnék –, és fokozott intoleranciához vezet.⁹ A nyugati társadalmak mindeközéig komoly politikai érettségről tettek tanúbizonyságot a terroristák atrocitásaira adott válaszaikban, így ez csak elhanyagolható mértékben befolyásolta a közösségi kapcsolatokat. Félő azonban, hogy a folyamatos terrorista-hadjárat hosszú távon tönkreteszi ezt a helyzetet.

Számítani kell némi nyomásra a szabadságot csökkentő intézkedések meghozatala irányába, és fokozott feszültségre is, amit talán még tovább súlyosbít az öregedő népesség és a gazdasági változás okozta félelem és bizonytalanság. A vezetésnek az **esetleg szükségessé váló biztonsági intézkedéseket minden esetben ellensúlyoznia kell a demokratikus értékek és az egyéni szabadság mellett tett kötelezettségvállalással.** A megfelelő biztonság és az egyéni szabadság elvben nem összeegyeztethetetlen fogalmak. A nyugati kormányok nem hagyhatják, hogy a terroristák olyan, látszólag jogos lépésekre provokálják őket, amelyek valójában csak tovább táplálják a terrorizmus mögöttes okait. Az egyik legfontosabb vitás kérdés a szabályozás szerepe, és az, hogy ez milyen szerepet játszhat az új technológiákkal való visszaélés mérséklésében. További erőfeszítésekre van szükség annak érdekében, hogy az Internet biztonságos, jól szabályozott közeggé váljon.

Amint az Észak-Írországból és máshol szerzett tapasztalatok mutatják, a biztonsági szolgálatok sokat fordítanak a **hírszerzésre**, és a terroristakezdeményezések letörése érdekében a terroristahálózatokba is képesek beszivárogni. Mivel a dzsihádisták terrorizmus sok korábbi terroristafenyegetéshez képest decentralizált, ez komoly erőfeszítéseket és forrásokat fog kívánni. A tagállamok nemzeti hírszerzési és biztonsági hivatalainak hatékonyabban kell együttműködniük ezen a téren, és pénzügyi és politikai háttértámogatást kell biztosítaniuk azoknak, akik ezen erőfeszítés vezetéséért felelnek. Ezeknek a hivataloknak védeniük kell magukat a beszivárgástól. A pénz-, illetve a személyforgalom nyomon követése a hatékony terrorellenes politika meghatározó része. Gondosan oda kell figyelni azokra a feltevésekre is, miszerint a dzsihádisták terroristák keresik a kapcsolatot a meglévő európai terroristacsoportokkal és a bűnöző alvilággal, hogy ezzel is fokozzák tevékenységük hatásait.

Meg kell erősíteni az alapvető infrastruktúra biztonságát. A fejlett nyugati gazdaságok nagymértékben függenek az infrastruktúra fő elemeitől, amelyek az alapvető szükségleteiket elégítik ki (energia, víz, élelmiszer). Felül kell vizsgálni és megfelelő szintre kell fejleszteni az ilyen hálózatokat és elosztási mintákat, hogy megbízhatóan működjenek és ellen tudjanak állni a koncentrált támadásnak.

Az úgynevezett „terror elleni háborúval” az lehet az egyik probléma, hogy úgy tűnik, kezdi elveszíteni a támogatottságát. Amikor egy konkrét atrocitásra válaszul megindult a harc, széles körű **lakossági támogatottságot** élvezett, de a céljai idővel egyre inkább elhomályosultak a köztudatban. Az al-Kaida legyőzéséről szól a háború? Ha

igen, akkor hogy jön ehhez Irak? Mi van a többi hadszíntérrel? Afganisztánnal? Szomáliával? Ha a nyugati kormányok meg akarják őrizni a lakossági támogatást egy olyan háborúhoz, amely mélyen érinti az erőforrásokat és végső soron az emberéleteket is, többet kell tenniük azért, hogy elmagyarázzák a fenyegetés jellegét és azt a tényt, hogy a „harc a demokráciáért folyik”. A politikai vezetésnek szembe kell szállnia mindazokkal, akik az engedmények pártján állnak, és akiknek – gyakran éppen a médiában – túl rövid az emlékezetük.

Nemzetközi háttér

A dzsihádisták hálózatok felszámolására irányuló „dezintegrációs” politika végrehajtásában arra kell törekedni, hogy megszüntessük a konkrét, jogos sérelmek forrásait, hogy a szélsőségeket el lehessen szigetelni saját közösségükön belül, ezáltal elvágni az újoncok és a források beáramlását, korlátozni a befogadó közösségektől származó logisztikai támogatást, továbbá megerősíteni a mérsékelt muszlim vezetés állásait. Ez kulcsfontosságú terület, ezért életbevágó a szoros transzatlanti partnerség. Felmerült az a javaslat, hogy sokkal többet kellene költeni a politikai, gazdasági és pszichológiai műveletekre, mint a fegyveres beavatkozásra, bár az európai államok jelenleg túl keveset fordítanak a védelem hagyományos formáira.

Palesztina és Izrael: A Nyugatnak tovább kell támogatnia az Izrael állam és a Palesztin Hatóság közötti megállapodás elérésére irányuló törekvéseket, egy palesztin állam megalakítását is beleértve, amint az a kvartett útitervében is kiemelt prioritásként szerepelt. Európának és az USA-nak létfontosságú érdeke egy életképes palesztin állam megteremtése, amely bel- és külföldön egyaránt kellő legitimitással bír ahhoz, hogy minimálisra tudja csökkenteni az ellenségeskedés okául szolgáló történelmi konfliktust. Fontos hangsúlyozni, hogy a rendezés a dzsihádistákat nem békítené meg – bármit is sikerül elérni, biztosan elutasítanák –, viszont jelentősen hozzájárulna ahhoz, hogy el lehessen szigetelni őket a muszlim közvélemény fővonalától.

Irak: Amennyiben úgy tűnik, hogy a koalícióra vereséget mérnek Irakban, a Nyugat hosszú távú érdekei súlyos csapást szenvednének el. Bármilyen komoly hibákat is követtek el a koalíciós csapatok az úgynevezett „arany órában”, a sikeres megszállást követően, a politikai akarattal össze kell fognia, hogy tartsuk az irányt. A harc folytatásának pénzügyi szempontból és, ami még fontosabb, emberéletek terén is nagy lesz az ára, de ez a csata a demokráciáért vívott hosszú küzdelemben létfontosságú. Az iraki mérsékelték és a nyugati szövetségesek elszántságának elég erősnek kell lennie ahhoz, hogy ellen tudjanak állni a radikálisoknak, és egy életképes iraki demokratikus államot alakítsanak ki. Fontos felhívni a figyelmet az Afganisztán szovjet megszállásával való párhuzamra is. A dzsihádisták úgy hiszik, hogy Afganisztánban vereséget mértek a Szovjetunióra, és ennek eredményeként ők rombolták szét a szovjet tömböt. Nem adhatunk a kezükbe egy hasonló „győzelmet” Irakban.

Afganisztán: Itt szintén olyan harc folyik, amelyet nem szabad elveszíteni. A tálib fenyegetést tudjuk uralni, és a helyzet messze eltávolodott az irakitól. Ugyanakkor a polgári lakosságnak még fel kell fedeznie az új helyzet

⁹ Az Európai Unió Biztonsági Tanulmányok Intézete, *The New Global Puzzle: What World for the EU in 2025* [Az új globális rejtvény: Milyen világ vár az EU-ra 2025-ben], 2006

gazdasági és társadalmi előnyeit, ha azt várjuk tőlük, hogy legyen bátorságuk kitartani az új, demokratikus kormányukhoz adott nyugati támogatás mellett.

Közel-Kelet: A Nyugatnak előnyben kell részesítenie a jogállamiságra, az alkotmányos kormányzásra, az emberi jogok védelmére és a gazdasági fejlődésre épülő, erős államok kialakulását. Ezért ösztönözni kell a reformot, hogy a demokratikus kormányzás minél szélesebb alapokat nyerjen. Vannak veszélyek. A mérsékelt, nem demokratikus kormányok számára fenyegetést jelenthetnek a radikálisok, de az ilyen fenyegetéssel vagy most foglalkoznak kezdeményezően, vagy hagyják elmérgesedni, hogy a jövőben még nagyobb problémákat okozzon. A Nyugatnak bátorítania kell a gazdasági fejlődést és a munkanélküliség visszaszorítását célzó politikákat, különösen a fiatalok körében. A szegénység és a terrorizmus között ugyan nincs közvetlen összefüggés – sőt, sok terrorista kifejezetten jó anyagi háttérrel rendelkezik –, de a gazdasági fejlődés hiánya hozzájárul az elidegenedettségek érzéséhez. A Közel-Kelet népeit minden lehetséges területen segíteni kell abban, hogy teljes mértékben részt vehessenek a globalizáció folyamatában. A politikának a párbeszédre kell épülnie, ösztönözve az „iszlám demokrácia” kialakulását a „keresztény demokrácia” mintájára, azaz a vallásos hit és a demokratikus alapelvek összeegyeztetésével, az alkotmányos kormányzat elfogadtatásával a vallási testületek körében, mások jogainak tiszteletben tartásával, egyúttal túllépve azon a meggyőződésen, hogy a demokrácia afféle dekadens nyugati szemfényvesztés. Az ilyen párbeszéd komoly ráfordításokat kíván a szükséges erőforrásokból. A közel-keleti országok közül csak néhány kapcsolódik a demokrácia és a helyes kormányzás hálózataihoz, amilyen például a Nemzetközösség. Az Európa Tanácsnak nincs közel-keleti vagy földközi-tengeri megfelelője az emberi jogok támogatására.

Észak-Afrika: Az Unió közeli szomszédaiként ez a terület Európa biztonsága szempontjából különösen fontos. A gazdasági együttműködést és a politikai eszmecserét szolgáló programok kialakításakor az Uniónak előnyben kell részesítenie a Földközi-tenger körüli kapcsolatokat.

A tágabb iszlám közösség: A fő célkitűzések egyikének a nagyszámú muszlim népességgel rendelkező országok, például Pakisztán és Indonézia, valamint Közép-Ázsia népeinek támogatását kell tekinteni, hogy követni tudják az olyan országok mintáját, mint India és Malajzia, és növekvő gazdasági jólét mellett viszonylag stabil és liberális kormányzást alakíthassanak ki.

A világ tágabb része: Ázsia nagy részén képlékeny piacgazdaságok vannak kialakulóban, amelyek a globális kereskedelmi hálózathoz csatlakozva kitartóan dolgoznak a nyugati szintű gazdasági jóléthez való felzárkózásért, de mi van a többi részével? Kelet-Afrika egyes részei például már eddig is biztosították a bázist az al-Kaida műveleteihez. A gazdasági fejlődést tápláló kereskedelmi és segélycsomagok nemcsak a helyi lakosság számára adott közvetlen előnyök miatt helyesek, a Nyugat hosszú távú érdekeit és a globális demokratikus értékeket ugyancsak segítik, ezért politikai akarattal és a demokráciáért folyó harcban betöltött fontos szerepüknek megfelelő erőforrásokkal kell mögéjük állni.

Energia és a környezet

ELEMZÉS

Éghajlatváltozás

Környezetünk állandóan változik. A világ több térségében igen szélsőséges hőmérsékletek és szeszélyes időjárási viszonyok tapasztalhatók, ami katasztrófákhoz, például árvizek vagy aszály kialakulásához vezet. A jégtakaró csökken, a gleccserek olvadnak és egyre nagyobb mértékű az elsvatagosodás. A világ fennállása óta jelentős változások következtek be a hőmérséklet és az időjárás tekintetében. Európában például 1500 és 1850 között „kis jégkorszak” volt uralkodó, amely „a középkori felmelegedés időszakát” követte. A mostani időszak jelentősége a változás gyorsaságában és azon általánosan elterjedt meggyőződésben rejlik, amely szerint ez nem természetes jelenség.

Konszenzus kezd kialakulni azzal kapcsolatban, hogy az éghajlatváltozás jelenlegi szakasza a globális felmelegedés következményeképpen alakult ki, főleg a szén-dioxidnak a Föld légkörében történő példátlan felhalmozódása miatt, így tehát az általunk alkalmazott gazdasági növekedési modell és a fosszilis tüzelőanyagokból származó energia fogyasztásán alapuló modern életmód mellékterméke. Következésképpen, 2025-ig előretekintve, valószínű, hogy globális környezetünk állapotának romlása tovább folytatódik, és a környezettel és energiával kapcsolatos kérdések jelentős mértékben befolyásolni fogják a politikai döntéshozatalt.

A gazdasági globalizáció jelenlegi üteme a következő húsz évben várhatóan 60%-os növekedést fog előidézni a fosszilis tüzelőanyagok iránti kereslet és a fogyasztás tekintetében. A Földön jelentősen megnő az üvegházhatást okozó gázok kibocsátása, és egyre inkább érzékelhetővé válik az éghajlatváltozás. Az elemzők körében uralkodó nézet szerint a globális felmelegedés ez idő szerint nagyrészt korlátozott hatása csak az időszak végén, azaz 2025 és 2030 között lesz egyértelműen érzékelhető, amikor is a következő jellemzők figyelhetők majd meg: 2025-re a Föld felszínén a középhőmérsékletek 0,4 °C és 1,1 °C közötti növekedése, az olvadás felgyorsulása, az óceánok vízszintjének megemelkedése, felmelegedése és savasodása, a csapadékmennyiség növekedése, a természeti katasztrófák gyakoribb előfordulása (ciklonok, tájfunok, szélsőséges meleg időjárás, árvizek...), valamint a tiszta víz egyre növekvő hiánya és új járványok kialakulásának veszélye. A természeti időszakok és terméshozamok tekintetében súlyosak lehetnek a következmények. Az Éghajlat-változási Kormányközi Testület¹⁰ állítása szerint az eddig feljegyzett hőmérsékletváltozások több mint 50%-át nagy valószínűséggel az üvegházhatást okozó gázok koncentrációját előidéző emberi tevékenység okozta¹¹.

Természetesen vannak olyanok is, akik más nézetet vallanak. Az IPCC-t egyrészt az aktuális tendenciák előrejelzésével, másrészt a globális hőmérsékletek korábbi elemzésével kapcsolatban alkalmazott, kevés feljegyzésen és biológiai adaton alapuló, eltérő értelmezéseknek teret engedő módszertan miatt bírálták. A hokiütőre hasonlító

¹⁰ Az Éghajlat-változási Kormányközi Testületet (IPCC) 1988-ban az Egyesült Nemzetek két szervezete, a Meteorológiai Világszervezet (WMO) és az Egyesült Nemzetek Környezetvédelmi Programja (UNEP) hozta létre az éghajlatváltozás kockázatának értékelése céljából.

¹¹ Az IPCC negyedik értékelő jelentése: Éghajlatváltozás 2007

ábrával kapcsolatos vita például az IPCC 2001. évi jelentésében szereplő egyszerűsített grafikonja köré összpontosult, amely azt sugallta, hogy a globális hőmérsékletek a gyors emelkedést megelőzően, 1000 és 1900 között állandóak voltak¹². Számos kutató (főként az időjárás alakulását leginkább meghatározó felhőképződés tanulmányozására szakosodott éghajlatkutatók) most már nyíltan kétségbe vonja az IPCC azon meggyőződéseit, amelyek alapján a globális felmelegedéssel kapcsolatos jelenlegi politikák és elképzelések kialakulnak. Nem vitatják azt a tényt, hogy a hőmérsékletek emelkedhettek az elmúlt 20–25 évben. A korábbi megfigyelésekből levont hosszú távú következtetéseket azonban kétségbe vonják. Új éghajlatmodellek alakulnak ki, amelyek a legújabb felmelegedési tendenciák magyarázata során lényegesen csökkentik a szén-dioxid-kibocsátások és az emberi tevékenységek felelősségét például azáltal, hogy nagyobb hangsúlyt helyeznek a természeti jelenségekre, úgymint a naptevékenységi ciklus lehetséges szerepére.

A közpolitika kialakítása szempontjából az jelent nehézséget, hogy mire ezekre a kérdésekre végleges válasz adható, már túl késő lehet a szükséges korrekciós intézkedések megtételéhez. Mindazonáltal az az állítás, miszerint az éghajlatváltozás legfőbb oka az emberi tevékenység, mára széles körben elfogadott, és a közvélemény egyre inkább azonnali intézkedést követel. A kormányoknak a valószínűség és egy kockázatértékelés alapján meg kell állapítaniuk, hogy szükség van-e mélyreható közpolitikai változásokra. Az egyértelmű, hogy amennyiben véglegesen bebizonyosodna, hogy az éghajlatváltozást nem emberi tevékenység okozza, az ilyen politikai kezdeményezések legrosszabb esetben is csökkenthetnék a globális GDP-t és esetleg alááshatnák az éghajlatváltozás következményeinek kezelésére irányuló technológiai innovációt. Amennyiben azonban mégis emberi tevékenységek idézik elő az éghajlatváltozást, a cselekvés elmulasztása végzetes lenne.

Energia

Napjainkban az EU-tagállamok ugyanannyi gazdasági teljesítmény eléréséhez 45 százalékkal kevesebb energiát fogyasztanak, mint 1973-ban. Az abszolút energiaszükséglet azonban továbbra is nő a 25 tagú EU-ban, az elsődleges energia fogyasztása 1971 és 2003 között 41 százalékkal nőtt. Az előrejelzések szerint a fosszilis energia globális fogyasztásában a következő húsz évben 60 százalékos növekedés következik be. A növekedés kétharmadát az ázsiai országok, különösen Kína és India fogyasztása teszi ki. Továbbra is az olaj marad a legkeresettebb tüzelőanyagforrás, míg a földgázfogyasztásnak 2030-ig 87%-kal kellene növekednie. Következésképpen Európa a korlátozott készletekért folyó egyre nagyobb verseny előtt áll, miközben már most is a világ legnagyobb olaj- és földgázimportőre.

A média előszeretettel helyezi a hangsúlyt annak veszélyére, hogy a fosszilis tartalékok a század vége előtt kimerülnek. A becslések szerint például csak 60 évre elegendő földgáz tartalék maradt. Az ilyen előrejelzések mindig irreálisak és megbízhatatlanok (emlékezzünk csak az 1970-es években a „nulla növekedésre” vonatkozó előrejelzésekre). A becslések többsége alábecsüli a relatív árak és a gerjesztett innováció által a források fenntartható és megfelelő áramlásának biztosításában játszott szerepet. Például jelentős széntartalékok állnak rendelkezésünkre – az energiamennyiség tekintetében háromszor annyi, mint olajból vagy földgázból –, amelyek megfelelő áron

¹² „MBH98 rekonstrukcióként” is ismert, amelyet Mann, Bradley és Hughes talált ki.

felhasználhatók az energiaszükséglet kielégítésére. Ésszerű előrejelzés alapján kijelenthetjük, hogy az energiatartalékok még jóval 2025 után sem jelentenek tényleges problémát.

Ez nem azt jelenti, hogy nem fordulhatnak elő problémák megfelelő energiakészletek piacra bocsátásával és a drasztikus áremelkedések elkerülésével kapcsolatban. Középtávon fennáll a veszély, hogy az energiatartalékok kitermeléséhez, szállításához és finomításához szükséges infrastruktúra nem megfelelő az igények kielégítéséhez. Több olajtermelő országot olyan kormányok irányítanak, amelyek rövid távon szeretnének minél nagyobb bevételhez jutni, és nem a hosszú távú gazdasági hatékonyságra törekednek. Továbbá egyes jelentős olajtermelő országok, például Venezuela, Oroszország és Irak kétségkívül különböző okok miatt olyan politikát folytatnak vagy olyan belső problémákkal küszködnek, amelyek nem vonzzák, illetve elrettentik a kereskedelmi befektetőket.

A Nemzetközi Energiaügynökség szerint összességében 20 000 milliárd dollár befektetésre lesz szükség. Ezt főleg magánbefektetéseknek kell finanszíroznunk, tehát a magánszektornak vezető szerepet kell vállalnia mind az energiabiztonság megteremtése, mind az éghajlatváltozás elleni küzdelem terén. A kormányoknak ki kell alakítaniuk a megfelelő keretet a befektetések helyes irányba történő ösztönzése céljából.

Ezenkívül az EU számára jelentős problémát fog okozni a külső energiaforrásoktól való, egyre nagyobb mértékű függőség. Az EU függőségi rátája az 1975-ös 62%-hoz képest jelenleg 48%, de 2030-ra várhatóan ismét eléri a 70%-ot.

A problémát súlyosbítja, hogy jóformán az összes jelentősebb olajtermelő ország és tranzitrégió, amelyektől Európa az import tekintetében függ, geopolitikai szempontból rendkívül instabil területnek számít. Ezért a regionális politikai zavargások, illetve a helyi infrastruktúra korszerűsítésének és karbantartásának hiánya következtében az ismétlődő relatív hiányok és a kiugróan magas árak előfordulása nem zárható ki.

POLITIKAI OPCIÓK

Éghajlatváltozás

Következésképpen kétféleképpen lehet reagálni a kihívásra. A legradikálisabb lépés, ha teljesen megpróbáljuk megállítani az éghajlatváltozást. Ez lényegét tekintve megegyezik a Kiotóban elfogadott megközelítéssel. A szennyező tevékenységek vonatkozásában maximális kibocsátási kvótákat határoznának meg a szén-dioxid-koncentráció lassítása, leállítása majd visszafordítása céljából. Olyan rendelkezéseket írnának elő, amelyek új termelési és fogyasztási formák alkalmazására készítetik az iparágakat és a háztartásokat, aminek következtében lehetővé válik a tiszta energia alapú technológiák nagyobb mértékű alkalmazása. A kormányok az adók révén az árak meghatározása érdekében beavatkoznának a piac működésébe a fosszilis tüzelőanyagok helyettesítése és a megújuló energiaforrások kiaknázásának ösztönzése céljából. A villamosenergia-termelés tudatosan átállna a fosszilis tüzelőanyagokról a nem szénelapú alternatívákra, például a nukleáris vagy az úgynevezett fenntartható energiaforrásokra.

Egy másik lehetőség és hosszú távon potenciálisan eredményesebb politika egy „adaptációs stratégia” kiválasztása, amely azon az elképzelésen alapul, hogy az éghajlatváltozással kapcsolatos kihívások megoldása technológiai jellegű. Kutatásra és befektetésekre van szükség, amelyek új technológiák felfedezését segítik elő, amelyek javulást idézhetnek elő abban a tekintetben, hogy Nyugat-Európában és a világ bármely részén hogyan élünk a bennünket körülvevő környezetben, valamint környezettel. Másképpen fogalmazva egy ígéretesebb stratégia lényege nem a gazdasági növekedés piaci forrásainak csökkentésében, hanem a **globalizáció által létrehozott**, tudás alapú társadalom kiaknázásában rejlik.

Fennáll az a veszély, hogy egy országban vagy kontinensen potenciálisan magas gazdasági költség mellett elért előrehaladást mások – akik nem hasonló stratégiát követnek – tevékenységei mindenképpen tönkretennék. Kína például jelenleg több mint 500 új szénttüzelésű erőmű építését tervezi¹³, amelyek gyorsan semmissé tennék az Európai Unióban elért előrehaladást. A világ bizonyos részein félelem tapasztalható azzal kapcsolatban, hogy amennyiben ez a politika nem váltja be a hozzáfűzött ígéreteket, megvan annak a kockázata, hogy az ideológiai hisztéria olyan szabályozási és árkorlátozásokhoz vezet, hogy tönkretenné a valódi piaci ösztönzőket, amelyeken a befektetések, a technológiai fejlődés és ennél fogva a magas életszínvonal elérésére való képességünk, valamint a minden eddigénél nagyobb energiahatékonyság és fenntarthatóság alapulnak. Ezenkívül felmerül még a nemzetközi szintű vezető pozíció kérdése. Azáltal, hogy elsőként alkalmaz helyreigazító intézkedést, az Európai Unió erősebb pozíciót foglal el ahhoz, hogy megváltoztassa a globális vita feltételeit, és másokat is a saját példájának követésére ösztönözzön.

Az adatok pontosítása és a modellek fejlesztése miatt állandó ellenőrzésre és adaptációra lesz szükség. A megközelítés globális szintű összehangolásához és a kialakuló tendenciákkal kapcsolatos információk megosztásához elengedhetetlen a nemzetközi együttműködés.

Energia

Középtávon a nukleáris energia az egyetlen olyan energiatechnológia, amely bizonyítottan jelentős hatást gyakorolhat az energiaellátásra. Az alternatív megoldások, például a szélmalomok vagy bio-tüzelőanyagok csak kismértékben tudnak hozzájárulni az energiaellátás javításához. Ezek a megoldások csak hasznos helyi kiegészítések lehetnek. Ezért meg kell szüntetni a nukleáris energia fejlesztésére vonatkozó tilalmakat. Az alapvető feladat a nukleáris energiával kapcsolatos népszerű konszenzus helyreállítása. Hosszabb távon a megoldást a hidrogén tüzelőanyag-cellával kapcsolatos technológia jelentheti, amely lehetővé teszi az átmenetet egy teljesen megújuló energiaforrásokra épülő rendszer felé, amely azon alapul, hogy csaknem mindenki képes gondoskodni saját energiaszükségletéről és többekkel megosztani villamosenergia-termelését. A hidrogénteknológia magában rejti azt a lehetőséget, hogy véget vessen a világ importált olajtól való függőségének, drasztikusan csökkentse a szén-dioxid-kibocsátásokat és mérsékelje a globális felmelegedés hatásait. Az első jelentős ipari régió, amely teljes körűen kihasználja lehetőségeit,

¹³ Susan Watts, BBC Newsnight, tudományos szerkesztő, 2005. <http://news.bbc.co.uk/2/hi/programmes/newsnight/4330469.stm>

meghatározza a gazdasági fejlődés ütemét a század további részére vonatkozóan. A legújabb jelentős ipari áttörések ellenére azonban ez a technológia még egyáltalán nem érhető el gazdaságos áron.

A szakértők, a szakemberek és a döntéshozók többsége által képviselt uralkodó nézet szerint a piaci folyamat önmagában túl lassúnak bizonyul majd Európa lehetséges energiaproblémáinak megoldásához és egy jövőbeni, az olajkorszakot követő érába történő zökkenőmentes átmenet biztosításához. Noha a piaci erők folyamatosan a helyes irányba vezetnek, ezáltal biztosított a sürgetés, az az általános felfogás, hogy a piacok önmagukban nem elegendőek a feladat elvégzéséhez, és hogy a kormánynak be kell avatkoznia az irányok kijelölésének céljából és annak érdekében, hogy határozott befektetési ösztönzőket biztosítson az iparnak. Például komolyan meg kell fontolni a környezetromboló gyakorlatokra és tevékenységekre kivetett adók emelését, a bevételek elkülönítését a megújuló energiaforrásokra való átállás támogatás elősegítése céljából („adóátváltás”). Az Európai Uniónak és tagállamainak bőséges adóhiteket és ösztönzőket kell biztosítaniuk az ipar, a kisvállalkozások, a régiók és helyhatóságok, valamint a lakástulajdonosok és a fogyasztók számára egyrészt a kutatás és fejlesztés, másrészt a megújuló energiák és a hidrogén tüzelőanyag-cellán alapuló technológiák rövid időn belüli alkalmazásának ösztönzése céljából.

E megközelítés veszélye viszont abban áll, hogy a közvetlen állami beavatkozás azzal végződik, hogy az európai energetikai lehetőségek technológiai zsákutcába jutnak (ez történt például Franciaországban az ismert Minitel esetében). A történelem bővelkedik olyan példákban, amelyek azt bizonyítják, hogy az ipar állami szabályozása és támogatása tényleg lassítja az adaptáció és az innováció folyamatát, holott annak felgyorsítására szolgálnának. Egy európai iparpolitika kialakítása nem feltétlenül teszi lehetővé, hogy sikeresebbek lehessünk.

Összességében ha 2025-ig előretekintünk, jó okunk van arra, hogy optimisták legyünk. A digitális társadalom fantasztikus fejlődése lehetővé teszi, hogy olyan jövőbeni lehetőségeket képzeljünk el, amelyekről nem régen még senki sem álmodhatott. Például a hidrogénnel és a tüzelőanyag-cellával kapcsolatos gyökeres változással együtt a digitális társadalom ma már technikailag megvalósíthatóvá teszi egy teljesen új, radikális energia-paradigma fokozatos kialakulását, amely jórészt a decentralizált termelés összetett szerkezetén és a tiszta energia cserehálózatain alapul, amelyek olyan folyamatok szerint működnek, amelyek nem nagyon különböznek azoktól, amelyek a távközlés világában létrehozták az Internetet.

A következő két évtizedben az EU számára az jelenti a nagy kihívást, hogy támogassa egy bizonyos versenyszellem és szabályozatlan környezet kialakulását, **valamint a szakmai ismeretek és az oktatás fejlesztését, aminek következtében az európaiaknak meglesz a legjobb esélyük arra, hogy az elsők között legyenek, akik teljes mértékben kihasználják az új technológiai lehetőségekben rejlő előnyöket.**

Mindenesetre bármi is lesz a végleges döntés – még akkor is, ha az éghajlatváltozásra vonatkozó legpesszimistább előrejelzések megalapozatlannak bizonyulnak – a környezettel és az energiával kapcsolatos mostani tevékenységeink erősen meg fogják határozni azt, hogy 2025-ben milyen állapotban lesz a világ. Valószínű, hogy 2025-ben a társadalom szilárd környezetvédelmi morállal fog rendelkezni, kellő fontosságot tulajdonít az ökológiai szabályozással és a fenntartható fejlődéssel kapcsolatos szempontoknak.

IV. AZ EURÓPAI UNIÓT ÉRINTŐ KÖVETKEZMÉNYEK

Európai kormányzás: értékek, identitás és határok

ELEMZÉS

Az előttünk álló kihívásokról szóló korábbi fejezetek fényében meglepő, hogy a világ milyen gyorsan nyitott a törekvés e teljesen új korszaka felé. Nem csak az Európai Uniónak kell cselekvőképessé lennie: ha az Unió nem képes hatékonyan működni, aligha számít, hogy megfelelő politikákat követ. Így szükségszerűen kritikus fontosságú az Unió irányítása. Nem csak az európai értékek és identitás valódi természete vet fel kérdéseket, hanem az Unió határai is. Ezért a következő dimenziók bírnak jelentőséggel:

- Európa közös értékeinek és identitásának alapja;
- az Unió intézményi működése;
- a hatékony igazgatás és elszámoltathatóság szükségessége;
- az Unió terjeszkedésének határai.

Európa közös értékeinek és identitásának alapja

Az európai kormányzás alapját a közös értékek és egy Európáról és annak világban betöltött helyéről alkotott jövőkép szükségessége képezi. Semmilyen intézményi felépítmény vagy igazgatási finomhangolás sem lenne képes ellensúlyozni az alapelvekre irányuló megállapodás hiányát. Ez a kulturális örökség közvetíti Európában mindenhol és minden emberben közös vonás az emberi méltóság értékének, a szabadságnak, a pluralizmusnak, az emberi jogok tiszteletben tartásának, a jogállamnak, az igazságosságnak, a toleranciának, a kisebbségek védelmének és a kormányzás szerepének elismerése. Ahogy az EPP római nyilatkozata megfogalmazta,

„Európa zsidó-keresztény gyökerei és közös kulturális öröksége, valamint Európa klasszikus és humanista történelme és a felvilágosodás korszakának vívmányai képezik politikai platformunk alapját”.¹⁴

Az Európa identitásáról és értékeiről folytatott vita nem ér véget egy statikus és végleges válaszban, hanem egy folyamatos feladat, egy dinamikus, nyílt folyamat, amelynek keretében európai társadalmunk tagjai megállapodnak abban, hogy milyen közös elvek mentén ítélik meg magukat és másokat. Ha megosztjuk a kultúrát és mélyebb

¹⁴ „A polgárok Európájáért: Prioritások egy jobb jövő érdekében” („Római Kiáltvány”); elfogadta az EPP római kongresszusa 2006. március 30–31-én. http://www.epp.eu/dbimages/pdf/encondoc310306final_copy_1_copy_1.pdf

betekintést nyerünk abba, hogy mások milyen szemszögből nézik a világot, akkor le tudjuk fejezve az előítéleteket, kiszélesíthetjük látókörünket és szinergiákat alakíthatunk ki a további együttműködés számára.

Értékek: Európai értékrendszerünk négy alapvető elemében gyökerezik:

- az ókori Görögország politika rendszere bevezette a közvetlen demokrácia eszményét. A globalizáció korában létfontosságú, hogy a polgárok részt vegyenek az Unió döntéshozatali folyamataiban. Hasonlóképpen a szólásszabadság és a pluralizmus is fontos hozzájárulás a politikai stabilitáshoz;
- jogrendszerünket mélyen befolyásolja a római örökség. Például a jogbiztonság, a törvény előtti egyenlőség és a tulajdonjog továbbra is elengedhetetlen feltételei a virágzó gazdasági rendszerek fejlődésének;
- a keresztény értékek öröksége fontosabb mint valaha. A könyörületesség, a tolerancia, az egyéni szabadság, az emberi méltóság tiszteletben tartása és a szolidaritás a politikai stabilitás garanciái;
- végezetül e fejlődés utolsó mérföldköve a felvilágosodás, amikor is a legtartósabb örökségként kialakult a szekularizmus. A vallásszabadság – mind helyi, mind nemzetközi szinten – alapfeltétele az emberek békés együttélésének.

Bár nincs jogunk ahhoz ragaszkodni, hogy az egész világon elismerjék értékeinket, azonban el kell érünk, hogy megosszuk értékeinket másokkal a nyugati világban. Különösen az Egyesült Államok szerepe döntőnek bizonyult nem csak a kommunizmus legyőzésében és Európa egyesítésében, hanem annak elősegítésében is, hogy kialakítsuk az értékek kulturális közösségét.

Identitás: Az európai identitás meghatározható szélesebb értelemben, kulturális, történelmi, vallási, politikai és földrajzi fogalmak létezéséért, míg ezzel egyidejűleg az EU (és jogelődjei) egy sokkal sajátosabb Európát építettek fel, saját intézményekkel, diskurzussal, szabályokkal és szabályozásokkal. A kulturális Európa sarkalatos pontja a nemzetállam. A polgárok számára a nemzet sokkal kézzelfoghatóbb, szélesebb körben képes közössé formálni tevékenységeiket, így erősebb azonosságtudatot teremt számukra. E nemzetállamokra építkezve magas szintű belső kohéziót kell kialakítani az Unió tagjai között, ha hatékonyan kívánjuk működtetni.

Intézményi működés

A berlini csúcstalálkozó áttörést jelentett az Unió számára. Sikertörténet a két elvesztett népszavazás, a franciaországi és a hollandiai referendum utáni holtpontra. Bár válságról beszélni túlzónak tűnhet – az Unió sikerének fő vonása éppen az, hogy képes nehéz körülmények között is képes helyt állni –, azonban az Unió történetének két legnagyobb bővítését követően, amikor a tagság lényegében megkétszereződött, szükségessé vált a reform. Halaszthatatlanná vált az intézményeinek demokratikus javítása, mind a jogalkotás, mind pedig a

költségvetési felelősség terén; a Tanácsnak ésszerűbb racionalizáltabb döntéshozatali folyamatra volt szüksége, hogy teljesítse a kibővült Unió igényeit; magának az Uniónak is alkalmazkodnia kellett, hogy elérhető közelségbe hozza a globális szerepvállalásra irányuló törekvéseit. Ezt sikerült elérni Berlinben egy csökkentett reformcsomaggal, amely az alkotmányserződés alapvető reformjaira összpontosít.

A hatékony igazgatás szükségessége

Az európai kormányzást illetően a legtöbb figyelmet az Unió alkotmányos felépítményére fordították, azonban e kiemelt fontosságú „makro” kérdések mellett nem szabad elsiklani más, „mikro” ügyek felett sem. A Santer-féle Bizottság hagyatéka komoly kérdéseket vetett fel azzal kapcsolatban, hogy a Bizottság alkalmas-e betölteni a Szerződés őreként rá ruházott funkciókat. Ambiciózus reformfolyamatot kezdeményeztek az Európai Parlament és a bölcsök bizottsága (1999) vizsgálatának eredményeként, és a következő két Bizottság adminisztrációja megpróbálta végigvinni a szükséges változások programját.

Az Európai Uniót fenyegető legnagyobb veszély, hogy tagállamok számára állandóan ott kínálkozik a lehetőség, hogy új feladatokat ruházzanak át intézményeire, anélkül azonban, hogy természetszerűen rendelkezésükre bocsátanák a feladatok végrehajtásához szükséges forrásokat. Ez beteljesületlen várakozásokhoz, kiábrándultsághoz és nehezteléshez vezet.

Az Unió terjeszkedésének határai

A határok megteremtik az összetartozás érzését és az identitást, kijelölik a birtokokat, és egyben védelmet nyújtanak. Társadalom és gazdaság nem létezhet határok nélkül – alapvető elemei a politikai folyamatnak. Európa esetében a határok évszázadokon át változtak: nincs egyértelmű meghatározása annak, hol kezdődik és végződik Európa. Míg északon és nyugaton a határok világosan kijelölhetők, nincs egyértelmű konszenzus Európa keleti határait illetően. Hartwig Hummel német tudós szerint az európai határok nem örökre rögzített pontok, hanem történelmi értelmezéssé váltak, amelyek változhatnak és alakulhatnak.

Az Európai Unió esetében és azt illetően, ahogy az meghatározza Európa határait, a tagállamoknak van egy közös érdeke, amely a közös történelemre és hagyományokra építkező közös európai értékeken alapul. Ezek teremtik meg az összetartozás érzését; nem lehetséges a közös cselekvés, ha nem alakul ki kölcsönös megértés a közös értékekről. Lehetséges tehát, hogy a közös jövőkép ereje az, amely tényleges meg tudja határozni, hogy földrajzi értelemben hol kezdődik és hol végződik Európa: ez bizonyosan így van az Európai Unió esetében.

Az eddig előterjesztett érvek azt mutatják, hogy az EU programja gyorsan eltolódik az intézményépítés felől abba az irányba, hogy felhasználják az intézményeket a globális kihívások kezelésében. Kijelenthető, hogy Európa időt vesztett az elmúlt 5 évben az úgynevezett alkotmányozási folyamatban, és nem fordított kellő figyelmet arra, hogy alkalmazkodjon a kiélezett gazdasági versenyhez, az alapvető stratégiai fenyegetettséghez és a viharos technológiai és kulturális változásokhoz.

E célkitűzések teljesítése során bizonyosan látható, hogy közeledik az az idő, amikor meg kell húzni Európa határait, hogy az EU polgáraiban valódi identitástudat alakulhasson ki. Ezáltal összpontosítani lehetne erőfeszítéseinket az előttünk álló kihívások megoldására, nem pedig az Unió bővítésével folyamatosan elvonni az erőket, és potenciálisan gyengíteni az EU azon képességét, hogy valódi globális partnerré váljon. Az EU határainak ilyenén meghatározása nem jelenti a bővítési folyamat végét, azonban nagyobb súlyt fektet az EU azzal kapcsolatos felelősségére, hogy először saját érdekeit – az integrációs kapacitását – tartsa szem előtt, ne pedig az éppen csatlakozni kívánó országok felvételét.

POLITIKAI OPCIÓK

Változó attitűdök a kormányzattal szemben

E kihívások kezelése érdekében az Európai Uniónak választ kell adnia arra, ahogy az attitűdök változnak a kormányzati szervekkel szemben, legyenek azok bármilyen szinten.

- A digitális gazdaságra épülő globalizált világban az egyén lesz a legfontosabb egység. Ennek megfelelően az EU és tagállamai bürokratikus szellemiségének alkalmazkodnia kell az európai kormányzás korszerűsítése érdekében. A politikai intézmények megszenvedik, hogy egyre kevésbé tartják tiszteletben tekintélyüket. Mivel általános konszenzus van a politika általános irányáról, a választási eredmények kevésbé tűnnek lényegesnek, és talán ennek következményeként a választásokon – nagyon kevés kivétellel – egyre kisebb a részvétel.
- A nyilvánosság új technológiákat vesz igénybe, hogy elszámoltassa a politikai vezetőket, hogy megvitassa az ötleteket, és kampányokat indítson politikai változások mellett: egyre jobban használják a blogokat ötletek és eszmék terjesztésére és támogatók toborzására; e-mail-en és szöveges üzeneteken keresztül pillanatok alatt tüntetések szerveződnek; a politikai cselevés fő motorjaként „virtuális” nyomásgyakorló csoportok lépnek a hagyományos szövetségek helyébe.
- A közvélemény túlnyomó része továbbra is Európa nemzetállamaival azonosul, ami erős vonás marad, a polgárok lojalitása is túlnyomórészt továbbra is a nemzetállamok felé nyilvánul meg, és elengedhetetlenek a jó kormányzáshoz. Egyre jobban elfogadott azonban az a gondolat, hogy a politikai hatalom szükség szerint megosztható a különböző kormányzati szintek között – például bizonyos politikák európai szintre, mások a regionális/helyi hatóságok szintjére kerülnek –, vagy pedig kikerülhet a kormányzatok hatásköréből, és üzleti vagy jótékonyági magánszervekre vagy magánszemélyekre ruházható át. Ennek eredményeképp mindennemű kormányzat egy befolyásért és hatalomért versengő piacon találja magát.

A bővítési folyamat

A jövőbeli bővítés óriási kihívást támaszt az Unió kormányzásával szemben. Jelentős következményekkel jár a jól működő Unió fenn vázolt négy szempontjára nézve, így nem lehet könnyelműen elfogadni. Az Európai Uniónak

körültekintőnek kell lennie, nehogy túlterjeszkedjen, és olyan Európát építsen, amely nem tudja teljesíteni ígéreteit. Az EU működése semmiképpen sem áldozható fel a bővítés oltárán.

A jól irányított bővítés még mindig képes kiterjeszteni az európai jogállamiság és az emberi jogok térségét, és támogatást nyújtani az új tagok demokratikus jellegének erősítéséhez; bővítheti a belső piacot, a legnagyobb egységes piacot, ami nagyobb gazdasági stabilitáshoz és fellendüléshez járul hozzá; megerősítheti Európa szerepét a világban. Az elsietett, rosszul előkészített és a közös értékekről és jövőbeli célkitűzésekről kialakult közös megegyezés nélkül elfogadott bővítés viszont visszavonhatatlanul ellehetetlenítheti az Uniót. Az egyes tagsági kérelmek érdemlegességének kritikus elemzésekor gondosan mérlegelni kell az Unió integrációs kapacitását az adott időpontban és a szóban forgó felvételt kérő ország tekintetében.

Miközben elismerjük, hogy a szerződések értelmében az európai országoknak joguk van kérelmezni felvételüket az Unióba, egyértelműen meg kell határozni az Unió határait, hogy az képes legyen szembenézni az előtte álló kihívásokkal, fenntartani belső kohézióját és integrálni a Nyugat-Balkánt. Miután sikerült megállapodni erről, érdemes egy jelentős időszakot, talán tizenöt évet hagyni a további bővítési tárgyalások lezárása előtt. Következetes és célzott politikákat kell kialakítani az Unió szomszédai számára, hogy együttműködő, gyümölcsöző és stabil kapcsolatokat tarthasson fenn az összes érintett országgal.

Intézményi működés

Óriási változások történtek az Unió felépítésében az elmúlt 20 év során – nem kevesebb mint 4 jelentős szerződés, továbbá egy ötödik, amelyet az elkövetkező 12 hónapban véglegesítenek, majd a 27 tagállam ratifikálja. Senki sem jósolhatta meg ezeket az eseményeket és kimenetelüket.

Ami azonban az EU polgárait illeti, üdvözlendő lenne egy kis nyugalom az intézményi változások terén, nem csak azért, hogy megérthessék, mi az EU feladata, hanem hogy azt is megérthessék, mit tesz az előttünk álló globális kihívások kezelése érdekében. Így a reformszerződés ratifikálását követően csak annyiban szabad módosítani az Unió intézményi működését, hogy az javítsa a kijelölt feladatok elvégzéséhez szükséges hatékonyságot és átláthatóságot.

Az Unió hatékonyabb globális szereplővé válását segítő a „megerősített együttműködés” rugalmasabb formáinak alkalmazása javíthatná a működőképességet és az elfogadtathatóságot az új politikák kidolgozásakor. Az erre hajlandók és alkalmasak megerősített együttműködése lehetővé tenné, hogy az országok együttműködésre törekedjenek azokban a funkciókban, ahol ez valós követelmény, és nem lennének belekényszerítve az együttműködésbe olyan funkciókban, ahol önállóak kívánnak maradni.

Hatékony igazgatás

Nagyobb hangsúlyt kell helyezni az Unió szakszerű és hatékony igazgatására. Miközben az új szerződésekről folyó tárgyalások vagy az új országok belépése (például Bulgária és Románia) hasznos lehet a ködösítésben, hogy elvonják

a figyelmet a mindennapi ügymenetről, addig az EU polgárai azt szeretnék érezni, hogy pénzüket megfelelően kezelik, és bevonják őket az Unió vitáiba és döntéseibe.

Jelentős erőfeszítéseket kell tenni, hogy az új technológiák alkalmazásával, különös tekintettel az Internetre, megkönnyítsük az európaiak részvételét az EU tevékenységeiben, mind a politikák megfogalmazásában, mind pedig a döntéshozatalban. Az előttünk álló kihívások lehetővé teszik, hogy a nagy kérdésekkel mindazok részvételével foglalkozzunk, akik szeretnék, ha meghallgatnák őket.

A többpólusú világ: a transzatlanti partnerség kritikus szerepe

ELEMZÉS

Eddig az előttünk álló globális kihívásokat elemeztük, és részletesen áttekintettük 4 fontos terület elkövetkező 20 évét. A világ többpólusúvá válásával új politikákat kell kialakítani és új szereplőknek kell helyett kapni a globális rendszerben. A földrajzilag folyamatosan jelentős térségek között kétségtelenül helyet kap Kína, Oroszország, India, a Közel-Kelet és Afrika. Amennyiben igaz, hogy az elemzett politikai kihívások hosszú távúak, és intenzív európai együttműködést tesznek szükségessé, akkor az is bizonyos, hogy ezeket a kihívásokat nyugati szempontból jobban lehet majd kezelni, ha a transzatlanti partnerséget ennek érdekében elmélyítjük. Hogyan áll jelenleg ez a kapcsolatrendszer, és milyen jelentősége lehet 2025-re nézve?

Az Egyesült Államok és néhány európai szövetségese között Irakról kialakult elkeseredett vita példátlanul mély válságba sodorta a transzatlanti kapcsolatokat. A hidegháború befejeződésével és a Szovjetunió összeomlásával napvilágra kerültek az Atlanti-óceán két partja közötti erőteljes érték- és érdekbeli különbségek, amelyek korábban megbújtak a közös ellenség feltartóztatásának kényszerítő szükségessége mögött. A transzatlanti kapcsolatok fokozatosan, de minden kétséget kizárólag az eltávolodás, ha nem a szakítás irányába kezdtek elmozdulni. Elterjedt az a félelem, hogy Európa egyfajta „forum-shopping-ba” kezd, azaz a számára legkedvezőbb kapcsolatokat részesíti előnyben, és elhanyagolja kulcsfontosságú kapcsolatait az Egyesült Államokkal, amelyek helyett az egymással versengő kétoldalú kapcsolatok keretében a „válaszd ki és vegyítsd” (pick and mix) politikájában merül el.

2005-re azonban udvariasságot és alázatosságot illetően némileg helyreálltak a transzatlanti kapcsolatok. Az Atlanti-óceán két partján a vezetők erőfeszítéseket tettek annak érdekében, hogy maguk mögött hagyják a transzatlanti kapcsolatok e gyötrelmes és megosztó epizódját. Mindezek mellett részben normalizálódtak a transzatlanti kapcsolatok. Néhány tagadhatatlan eltérés ellenére a transzatlanti partnereknek továbbra is több fontos közös érteke és érdeke van, mint a világ bármely két másik régiójának. Figyelembe véve a számos politikai és kulturális rokonságot és köteléket, az Egyesült Államok és Európa egymás természetes partnerei maradnak.

Az ilyen jellegű rokonságnál azonban sokkal fontosabb az a kölcsönös felismerés, hogy Európa és az Egyesült Államok ugyanazokkal a kihívásokkal szembesül a gyorsan változó globális környezetben, és közös érdekük ezek sikeres kezelése. A nyilvánosság körében az egymástól eltérő érdekekről kialakult kép ellenére a nagyobb léptékű politikai programok az Atlanti-óceán mindkét partján szemmel láthatóan közelednek egymáshoz. A politikai döntéshozók, tudósok és a közvélemény az Atlanti-óceán mindkét partján egyre inkább egyetértenek az országokat a 21. században érő stratégiai kihívásokat illetően.

Így például az európaiak és az amerikaiak továbbra is előnyt kovácsolnak a globalizáció folyamatából, és látják annak lehetőségeit. Viszont mindkettőjüket kellemetlenül érinti e folyamat „sötét oldala”. Az európaiak és az amerikaiak ugyanazokat az aggodalmakat osztják a globális gazdaságban bekövetkező változások gazdasági és társadalmi következményeit illetően. Például a Kína és India által támasztott verseny, az ehhez kapcsolódó foglalkoztatási

kérdések, a kiszervezés és az ellátórendszerek elkerülhetetlen reformja kiemelt témák voltak a 2006-os kongresszusi választásokon, valamint ez év elején a francia elnökválasztáson.

A két oldal vezetői teljes tudatában vannak annak, hogy jobban kell irányítaniuk a globalizáció folyamatát és annak elhajlásait. Az Egyesült Államok és az Európai Unió sürgős és közös érdeke, hogy befogadják a felemelkedő gazdasági hatalmakat, például Kínát és Indiát, így integrálva őket a globális gazdaságra irányadó szabályok keretrendszerébe. Abban is egyetértenek, hogy közös érdekük előmozdítani, hogy a felemelkedő országok elismerjék a szabályokat, normákat és szabványokat, továbbá közelítsék sajátjaikat ezekhez, történjen ez a piacra jutás, a szellemi tulajdonjogok vagy a termékbiztonság terén.

A transzatlanti véleménykülönbségek egyik gyakran idézett példája a globális biztonsági kihívások. Miközben különbségek vannak a prioritásokban és a megközelítésekben, például a fegyveres erők legitimitását és hasznosságát illetően, mindkét oldal egyetért a biztonsági kihívás napirenden lévő pontjaiban: a tömegpusztító fegyverek terjedésének megfékezése, a nemzetközi terrorizmus elleni hatékonyabb küzdelem, valamint segítségnyújtás a világ számos gyenge és bukott államának.

Nem csak az Éghajlat-változási Kormányközi Testület (IPCC) széles körben tárgyalt jelentése miatt osztja az Atlanti-óceán két partjának közvéleménye az éghajlatváltozás következményeivel kapcsolatos aggodalmakat. Ehhez kapcsolódóan egyre többen vannak tudatában az energiaforrásokért folyó fokozódó globális versenynek és a stabil és biztonságos energiaellátás stratégiai jelentőségének.

Az Atlanti-óceán mindkét partján felismert kihívások sora hosszú, és ezek közé tartozik, hogy közös érdek az egyre képlékenyebb közel-keleti erőszak kezelése, hogy előrelépés történjen a palesztinok és izraeliek közötti béke megteremtésében, továbbá hogy előmozdítsák a globális fejlesztési programot, hogy átlendítsék a holtpontra a kereskedelem liberalizációjától folyó tárgyalásokat, és támogassák a demokratikus értékeket és kormányzást.

A megerősített transzatlanti együttműködés hatóköréről folyó vitában egy szempontot elhanyagolnak a transzatlanti kapcsolatokban. Az Egyesült Államok és Európa eddig soha minden eddiginél nagyobb gazdasági integráción ment keresztül az 1990-es évek eleje óta, ami lényegében egy transzatlanti gazdaságot hozott létre. A Kína és India felemelkedése miatti hangzavar ellenére a közvetlen külföldi befektetéseket illetően az Egyesült Államok és az Európai Unió továbbra is egymás legfontosabb befektetési forrásai és céljai. Az USA–EU gazdasági kapcsolatok volumene évente 3 trillió USA-dollár, és mindkét gazdaságot szoros szálakkal fűzik össze a külföldi befektetések és a külföldi kapcsolt vállalkozások tevékenységei (ami a gazdasági integráció legmélyebb formája), túllépve a kétoldalú kereskedelmen (az integráció alacsonyabb rendű formája). A határokon átnyúló kereskedelem valóban csak a transzatlanti forgalomnak csupán 20%-át teszi ki.

A kölcsönös tőkemozgások továbbra is lényegesen meghaladják az USA és az EU befektetéseit Kínában, Indiában vagy bárhol a világon. Ahogy az USA és az EU vállalatainak az Atlanti-óceán másik partján lebonnyoltott

tevékenységeinek forgalma és nyeresége is messze magasabb marad. Maga a transzatlanti gazdaság pedig közvetlenül 14 millió munkahelyet támogat az Atlanti-óceán két partján.

A transzatlanti gazdasági integráció magas foka eredményeként az Atlanti-óceán egyik partján hozott politikai és szabályozási döntések egyre nagyobb hatást gyakorolnak a vállalkozásokra és a fogyasztókra a másik oldalon. Azonban míg a transzatlanti gazdaság az üzlet számára realitás, a politikai döntéshozóknak ezt még fel kell fogniuk. A megerősített EU-USA politikai és szabályozási együttműködés azonban még csak alakulóban van.

Ahogy Joseph Quinlan is érvelt, a transzatlanti piacok állnak a globalizációs folyamat élén. A transzatlanti gazdasági integráció foka miatt az Egyesült Államok és Európa a szó szoros értelmében egyszerűen nem engedheti meg magának a transzatlanti kapcsolatok törését – gazdasági jólétük és biztonságuk egyre szorosabban összekötődik. Egyik oldal sem tekintheti tehát magától értetődőnek a transzatlanti gazdaságot. Valójában mind az USA-nak, mind pedig az EU-nak közös érdeke a transzatlanti gazdasági integráció fejlesztése, ami nem csak a gazdasági növekedés és a jólét támaszaként szolgál a transzatlanti térségben. Egyben mind az USA, mind pedig az EU számára védelmet nyújt a felemelkedő gazdasági hatalmak miatt felboruló kereskedelmi egyensúllyal és a képlékeny globális gazdasággal szemben, ami e hatalmak térnyeréséhez társul.

A transzatlanti gazdaság elsőbbségének fenntartása és teljes potenciáljának kiaknázása érdekében meg kell erősíteni a transzatlanti együttműködést a gazdaság- és szabályozáspolitikai döntéshozatalban, és el kell távolítani a még meglévő nem tarifális akadályokat a kereskedelem és a befektetések útjából – azaz ki kell teljesíteni a transzatlanti piacot. A transzatlanti gazdasági integrációnak a 2007-es USA-EU csúcstalálkozón elfogadott fejlesztési kerete fontos lépésnek tekintendő ebbe az irányba. Azonban e hosszú távú kezdeményezés sikere érdekében a politikai vezetés tartós szerepvállalására és figyelmére van szükség a legmagasabb politikai szinten.

Közös értékeik és érdekeik, szoros politikai és gazdasági köteleik, és nagy múltra visszatekintő sikeres együttműködés alapján az Európai Unió és az Egyesült Államok országai egymás természetes és megkerülhetetlen partnerei maradnak a globális kihívások kezelésében, amelyekkel közösen kell szembenézniük. Sem az Egyesült Államok, sem az Európai Unió nem bízhat abban, hogy egyedül is sikerrel járhat. A harmadik felekkel fenntartott kapcsolataik sem bírnak olyan mélységgel a transzatlanti partnerséggel szemben, hogy az ugyanilyen sikerrel kecsegtetne.

A transzatlanti partnerek jó helyzetben vannak ahhoz, hogy közösen kezeljék az előttük álló kihívásokat. A belátható jövőben az Egyesült Államok marad a világ egyetlen olyan szuperhatalma, amely globális léptékben jelentős politikai, gazdasági és katonai erővel bír, miközben az Európai Unió már ma is a világ legnagyobb integrált gazdasága. Az EU és az USA együttesen a világ GDP-jének 40%-át állítja elő, és még mindig kiemelt pozíciója és jelentős befolyása van a nemzetközi szervezetekben, mint például az Egyesült Nemzetek, a Kereskedelmi Világszervezet, a Nemzetközi Valutaalap és a Világbank. Ha ők megállapodnak bizonyos normákban és szabályozásokban, azok gyakran egy új globális „arany szabállyá” válnak. Ráadásul a két régió egyben a két legnagyobb adományozó a fejlesztési segítségnyújtás terén, és fontos politikai kiegyenlítő erőt képeznek a világon.

Mindezeket figyelembe véve a mindkét fél érdekében álló megerősített transzatlanti együttműködés hatóköre óriási. A felvázolt kihívásokra adott hatékony válaszok a megerősített EU-USA együttműködés és a valós EU-USA vezető szerepvállalás függvényei. Mindazonáltal jelentős akadályok vannak mindkét oldalon, amelyek bonyolítják az együttműködést.

A megerősített EU-USA együttműködés előtt álló kulcsfontosságú kihívások közül némelyik közvetlenül kapcsolódik az előző fejezetben megvitattott kérdésekhez. Az Európai Unió hatékonyabb lehet, ha fokozza erőfeszítéseit annak érdekében, hogy cselekvőképesebb globális szereplővé és így az Egyesült Államok globális partnerévé váljon. Meg kell szilárdítani intézményi felépítését, döntéshozatali folyamatait, képességeit és különösen külpolitikai hatásköreit. A másik oldalon az Egyesült Államoknak jobban meg kell osztania hatalmát az egyenlő felek partnerségében. A legfontosabb azonban, hogy az Egyesült Államok politikai döntéshozói még mindig hajlamosak a kétoldalú kapcsolatok és/vagy a kollektív biztonságra kihegyezett NATO-szövetség kissé korlátozott szemszögéből tekinteni a transzatlanti kapcsolatokra .

Mindkét szempont rámutat az EU-USA kapcsolatok strukturális jellegű hiányosságára. Egyrészt kevés előrelépés történt a NATO és az Európai Unió közötti kapcsolatok rendezésében és helyreállításában. Másrészt, ami talán még fontosabb a transzatlanti partnerek előtt álló különböző kihívások mérlegelésekor, még mindig nincs szilárd alapja és átfogó kerete az EU és az USA közötti strukturált együttműködésnek. Az 1995-ös Új Transzatlanti Cselekvési Program elégtelennek bizonyult a hatékony együttműködés kialakításában, nem utolsósorban azért, mert csak részben hajtották végre rendelkezéseit, ráadásul mára a program teljesen elavult. Rengeteg eseti alapon folytatott vagy ágazatspecifikus párbeszéd és egyéb csere- és együttműködési fórum létezik az Egyesült Államok és az Európai Unió között. A hatékony együttműködés a tartósabb és strukturáltabb együttműködési módokat függvénye lesz, amelyek a legmagasabb politikai szinten biztosítják a politikai ellenőrzést mindkét oldalon.

Végezetül jóval hatékonyabban kell kezelni azokat az eltérő érdekeket és megközelítéseket, amelyek tagadhatatlanul megvannak az Egyesült Államok és az Európai Unió között. Némelyik az eltérő politikai kultúrából és földrajzi helyzetből fakad. Például amíg az EU elsősorban gazdasági szempontként tekint Kínával fenntartott kapcsolataira, az USA politikai és biztonsági kihívást lát Kínában regionális szerepvállalása és Japán és Tajvan melletti elkötelezettsége miatt. Más különbségek viszont egyszerűen indulatos morális viták folyamán – legyen az a halálbüntetés kérdése vagy a géntechnológiával módosított szervezetek.

POLITIKAI OPCIÓK

Miközben fontosak ugyan az Európai Unió és a harmadik felek közötti kétoldalú kapcsolatok, nem minden kétoldalú kapcsolat egyenlő, az Uniónak pedig most azt kell biztosítani, hogy partnersége az Egyesült Államokkal teljes körűen visszaköszönjön valamennyi tevékenységében. Szoros együttműködéssel szoros kapcsolatokat alakíthatnak ki az előttünk álló kihívások kezelése érdekében más kulcsfontosságú szövetséggel, mint például Japánnal és Indiával.

A 21. században a globális ügyek ezen alapvető megközelítésének érvényesítése érdekében egyedi intézkedésekre van szükség. Ezek a következők:

- *el kell ismerni, hogy többpólusú világ van kialakulóban: minden eddiginél fontosabb a transzatlanti partnerek együttműködése a nyugati érdekek és értékek előmozdításában, nem utolsósorban abban, hogy megteremtsék a globális kihívások kezelésének közös alapját;*
- *biztosítani kell a NATO/EU/USA kapcsolatrendszer hatékony felépítését – szövetségesekhez kapcsolva azt globális szinten – a globális kihívások kezelése érdekében;*
- *ahol lehetséges, a közös EU–USA fellépés támogatása, nem utolsó sorban a globális és regionális fórumokon; e fellépések alátámasztására egy EU–USA partnerségi szerződés elfogadása;*
- *2015-ig ki kell teljesíteni a transzatlanti piacot, hogy elmélyítsük a kétoldalú cserét és ösztönözzük a globális gazdasági növekedést;*
- *a globális fellépés erősítése érdekében szoros együttműködést kell kiépíteni a transzatlanti partnerek között az energia és a környezetvédelem terén;*
- *a bukott államok kérdése a közös EU–USA együttműködés prioritása legyen – egy ilyen megközelítés kialakítása az EU külföldi segélyezésének és az USA külföldi segítségnyújtási tevékenységeinek alapos átvizsgálását indíthatná el, ezáltal egy szilárdabb módszert kínálva az EU–USA együttműködés és kötelezettségvállalás megtervezéséhez;*
- *meg kell fogalmazni egy közös biztonsági stratégia tervzetét a meglévő szövegek alapján (USA 2006/EU 2003), összekapcsolva ezt a NATO stratégiai koncepciójának felülvizsgálatával;*
- *végül fel kell ismerni egy jelentős ENSZ reform támogatásának szükségességét a 2025-re jellemző különböző globális érdekek tükrözése érdekében.*

V. Következtetések

2025-ig előrettekintve nem tudjuk pontosan megbecsülni az akkor uralkodó feltételeket. Azonban e dokumentum világosan felvázol számos olyan trendet, amelyeket nem hagyhatnak figyelmen kívül az európai politikai döntéshozók. Különbséget tesz e trendek fontossága között, majd következtetéseket von le arról, hogy mikor és milyen intézkedéseket kell hozniuk a politikai pártok programjainak kidolgozásáért felelős személyeknek. A dokumentum kulcsfontosságú pontjai a következőképpen foglalhatók össze:

- Lényegi ritmusváltás figyelhető meg a viták tárgyát képező kérdésekben, ahol a hangsúly az alkotmányos kérdésekről az előttünk álló globális kihívásokra tevődik át; a változások sebessége növekszik; Európa azt a benyomást kelti, hogy nem alkalmazkodik elég gyorsan;
- E kihívások jelentősége mind mélységében, mind pedig hatókörében óriási. Hosszú távú kihívásokról van szó, amelyek rövid távon rögzített határidőkkel nem oldhatók meg;
- A kialakuló globális környezetben egyetlen tagállam sem képes már egyedül megoldani ezeket a kihívásokat. Az EU-nak döntő szerepet kell vállalnia abban, hogy segítséget nyújtson és megértessék, mit jelentenek ezek a kihívások az EU polgárai számára, bátorítva őket arra, hogy optimistán és bizakodással nézzenek a világra;
- E többpólusú világban Európának kapcsolatban kell maradnia az összes szereplővel, de nagyon fontos szorosabbra fűznie a transzatlanti kapcsolatokat, hogy választ tudjon adni különösen a gazdasági, energetikai/környezeti és biztonsági kihívásokra. Újra kell strukturálni a transzatlanti partnerséget;
- A digitális gazdaságra épülő globalizált világban az egyén lesz a legfontosabb egység. Ennek megfelelően az EU és tagállamai bürokratikus szellemiségének alkalmazkodnia kell az európai kormányzás korszerűsítése érdekében. A nyilvánosság olyan új eljárások alkalmazására számít, amelyek révén biztosítható, hogy a politikai vezetők elszámoltathatóak legyenek, hogy javaslatokat vitathassanak meg, valamint hogy politikai változásokért kampányolhassanak.
- Az EU-nak immár kevesebb figyelmet szabad fordítania keleti határának bővítésére: rögzíteni kell az EU határait, és egy hosszabb időszakot kell kijelölni az Unió belső kohéziójának megszilárdítására. Több időt és erőfeszítést kell fordítani a sürgős kérdések kezelésére, amelyek már nem várhatnak tovább... különösen a következő politikai területeken:
 - globális versenyképesség: egy radikális IT-forradalom szükségessége az EU-ban az oktatás, az innováció és a vállalkozói szellem terén, különös tekintettel az oktatási rendszeren belüli versenyre;

- demográfia és bevándorlás: a népesség elöregedésével mélyre ható következmények várhatók az európai élet minden területén, legyen szó nyugdíjakról, közlekedésről, lakhatásról stb.; különösen fontos, hogy megváltoztassuk a munkaerő-piac szerkezetét, előnyben részesítve a részidős munkát, és szelektívebb megközelítést kell bevezetni a bevándorláspolitikában;
 - terrorizmus és biztonság: biztosítanunk kell a nyugati demokrácia túlélését, és rá kell világítanunk a radikális ideológiák természetére, különösen figyelve a kultúrák közötti kapcsolatokra stb.; továbbra is legyen az Unió prioritása a demokrácia és az emberi jogok előmozdítása az egész világon;
 - energia és környezet: fel kell nőnünk az éghajlatváltozás kihívásához, ösztönözve a kutásokat és befektetéseket olyan új technológiák feltárására, amelyek javíthatnak azon, ahogy mi, nyugatiak élünk a környezetünk részeként és a környezetünkkel együtt; sürgősen új technológiákat kell kifejlesztenünk (például a hidrogén tüzelőanyag-cellák), amelyek nagyobb függetlenséget biztosítanak Európa számára a Közel-Keletről/Oroszországból érkező energiaellátás biztonságát illetően. Újra konszenzust kell teremteni a lakosság körében az atomenergiáról.
- Észre kell venni, hogy ezek a kihívások szorosan egymásba kapcsolódnak. Az innováció összefügg a demográfiával és a bevándorlással, míg a bevándorlás a terrorizmussal és biztonsággal, a biztonság pedig a környezetvédelmi és energiaügyi kérdésekkel.
 - Végezetül pedig ha e munkával figyelmeztetni kívánjuk a politikai döntéshozókat az előttünk tornyosuló veszélyekre, azt is hangsúlyoznunk kell, hogy az események alakulásával e viszonyrendszer minden bizonnyal változni fog, és ezért rendszeres frissítésekre lesz szükség... talán 2012-ben?

Európai Gondolat Hálózata
EPP-ED, Európai Parlament, Rue Wiertz, 1047 Brüsszel, Belgium

www.ein.eu